

David, Martina, Eliška & Amálka

Uzbekistán

Kak my s dóčkami pojecháli

27.4.2018-9.5.2018

Obsah

ÚVOD	3
D0 – LETÍME DO TAŠKENTU – 27. 4. – PÁTEK.....	5
D1 – TAŠKENT I – 28. 4. – SOBOTA	7
D2 – TAŠKENT II – 29. 4. – NEDĚLE	11
D3 – KHIVA – 30. 4. – PONDĚLÍ	17
D4 – Z KHIVY DO BUKHARY – 1. 5. – ÚTERÝ	26
D5 – BUKHARA I – 2.5. – STŘEDA	29
D6 – BUKHARA II – 3.5. – ČTVRTEK	36
D7 – AYDARKUL LAKE – 4.5. – PÁTEK	44
D8 – JEDEME DO SAMARKANDU – 5.5. – SOBOTA	51
D9 – SAMARKAND I – 6.5. – NEDĚLE	54
D10 – SAMARKAND II – 7.5. – PONDĚLÍ	61
D11 – LETÍME DOMŮ – 8.5. – ÚTERÝ	66
EPILOG.....	67

Martina, David, Eliška a Amálka v Uzbekistánu

Úvod

Dobrý den. Jmenuji se David a jsem šéfem naší rodiny. Abych to upřesnil, jsem šéfem, co se týká psaní cestopisů. Byl jsem zvolen zbytkem rodiny, skládající se tého času z Martinky, mojí hodně ženušky a z našich dvou malých holčiček – 8 leté Elišky a 5 leté Amálky. Popravdě, jsem za tuto roli moc rád, protože mi dává možnost nechat naplno vybouřit moje psavé střevo, které se od minulého cestopisu zase pořádně naplnilo. A také mě motivují pozitivní ohlasy věrných čtenářů, kterým při čtení našich zážitků z cest střeva také občas zabouří. Pevně doufám, že i tento cestopis nebude v tomto směru pro vás zklamáním.

Dnes se servíruje cesta po krásách Uzbekistánu. Vydajíce se po stopách Marka Póla hedvábnou stezkou v centrální Asii jsme podnikli náš první exkurz do země s historií Svazové Sovětské Socialistické Republiky. Po cestě jsme přitom poznali a vyzpovídali mnoho uzbeckých duší ptající se na vše možné ohledně politiky, náboženství a sexu; toto jsme obohatili o naše fotografie, nezávislé analýzy a životní zkušenosti, rozporcovali to do následujících více jak 60 stránek a teď nám nezbývá, než vám čtenářům popřát dobré chutnání.

Ještě než se pustíme do samotného děje cesty den za dnem, pojďme si říci, jak to všechno začalo, jak nás napadl Uzbekistán a jak to bylo s našimi přípravami na cestu.

Někdy hrozně dávno před více jak 10 lety, kdy jsme ještě neznali naše děti a ani ony neznaly nás, jsme byli s Martinkou na výletě ve Dvoře Králové nad Labem, kde jsme se ubytovali v jednom nejmenovaném penzionu. Ke snídani jsme zde dostali úžasná míchaná vajíčka se slaninou a od té doby jsme přibrali 10kg, ale to není podstatné, důležité je, že nám u snídani stará paní domácí ukazovala fotky z Uzbekistánu a vyprávěla nám, jak se jí v této zemi moc líbilo. Od té doby byl Uzbekistán na našem seznamu a otázkou bylo jen „kdy“. Paní domácí už dnes dost možná není mezi námi, ten penzion už neexistuje, ale nedá mi to na ní nezavzpomínat. Milá paní, ať už jste tam nebo tam, na ty Vaše vajíčka se slaninou a naši dovču v Uzbekistánu nikdy nezapomeneme!

Letenky jsme koupili se společností Aeroflot půl roku dopředu. Naplánovali jsme naši výpravu na období květnových svátků, kdy za 6 dní dovolené v práci a 4 dny omluvenky ze školy pro Elišku dostáváme 12 dní volna v kuse. Dalším krokem v přípravě měl být zdánlivě rutinný pronájem auta. S čerstvými vzpomínkami na naši poslední a mnoha pokutami maštěnou cestu po Maroku jsem se dravě vrhnul na stránky autopůjčoven s cílem vybrat ten správný kočár pro naši výpravu, protože jak každý ví, v pomalém autě se policistům ujet nedá. A to jsem se nestačil divit. V této zemi žádné Avis, Hertz, Europcar ani RentalCar není a turista si auto jen tak nepůjčí. Já jsem se ale nevzdával, hledal jsem dál a narazil na stránky společnosti Peopletravel nabízející vypůjčení auta podle mých představ. Napsal jsem jim a ... poslali do mě do háje, a že prý to byl pilotní projekt, který se nevyplatil. Přišli při něm o auto i o turisty a auta už prostě turistům nepůjčují a basta. Zlobím se na ně, dodnes tuto falešnou nabídku na svých webových stránkách inzerují (<https://www.people-travels.com/>).

Nezbývalo než sklopit uši a smířit se s myšlenkou, že s autem si vypůjčíme rovnou i šoféra. Bez nějaké lokální společnosti se prostě neobejdeme. Vygooglil jsem 10 uzbeckých cestovních agentur, individuálně jim napsal zadání, co chceme (úžasnou poznávací dovču pro naše holčičky) a slušně je požádal o zpracování nabídky. Z obdržených nabídek jsme vyzobali nápady na konečnou trasu včetně detailů, jako jsou konkrétní místa, města a hotely a to jsme poslali ještě jednou dokola nacenit, ať mají všichni rovnou příležitost se o nás mezi sebou férově poprat. Výsledné nabídky se cenově lišily +- 30% zejména podle toho, kdo poskytoval jakou slevu na děti. Postupně jsme výběr zužovali a zužovali, až nám zůstaly ve finále 2 společnosti. Nakonec jsme vybrali tu o něco dražší. Může za to Stázička, agentka vítězné uzbecké společnosti Orient Voyages. Byla fakt dobrá. Jen těch emailů co jsme si vyměnili. A jak krásně píše. A jak se jí líbí naše děti. Holka by se možná chtěla vdát do Evropy. No nic, prostě byla dobrá a občas si dodnes píšeme.

Pořád nám zbýval nějaký ten čas do odjezdu. Napadlo mi zapracovat na mé pověstné jazykové výbavě. Kontaktoval jsem kolegu, rodilého Rusa z Omsku, který před časem utekl i s maminkou z gulagu na Sibiři a teď spolu bydlí a makají kousek za Prahou. Požádal jsem ho, zda by mi nepíchnul trošku osvěžit moji ruštinu. Ruský jazyk jsem pilně studoval od třetí třídy základní školy po dobu deseti let, a kdyby nepřišla včas velká říjnová revoluce, tak z ní snad i odmaturoval. Jenže za posledních 30 let jsem *vsjo zabyl*, resp. to jsem si myslel. Jenže stačilo mi jedno hodinové sezení s Ivanem a moje ruština se mi zázračně vrátila. Bylo to opravdu jak zázrak. Během té hodiny se mi sice snažil česky vysvětlit, že v Uzbekistánu se mluví turecky, ale měl přitom tak silný ruský přízvuk, který na mě jak virus přeskočil a dodnes se ho nemůžu zbavit, i když mluvím úplně normálně moravsky. Přízvukem jsem brzy nakazil i naše holčičky a tak nás teď ti, co nás neznají, považují za Ukrajince. Má to i svoje výhody, nemáme teď nouzi o různé nabídky přívýdělků. Takže suma sumárum, umíme všichni rusky a promiňte mi, pokud mi sem tam nějaké to slovíčko nebo frázička v povídání ujede a nespílejte mi, pokud to na vás taky přeskočí.

Čas do odjezdu aktivně využila i Martinka, která se zapojila do cestovních příprav s vervou sobě vlastní. Rozhodla se zvýšit zájem dětí o cestování a zároveň povýšit úroveň jejich zeměpisných znalostí. Připravila pro každou z holčiček 20 stránkový cestovní pracovní sešit. Sešit byl tematicky zaměřený na místa a události na naší trase a většina úkolů byla buď něco důležitého si zapamatovat (např. co jsme jedli v letadle) nebo něco pěkného namalovat (např. namaluj zemětřesení). Na poslední stránce sešitu pak byla mapa celého světa s úkolem „zakresli, kam bys chtěla na dovolenou příště“. Toho jsem se trošku bál, aby se holky moc nerozmáchly a pak se toho nárokově nedožadovaly. Bál jsem se zbytečně. Sešity a úkoly se holčičkám moc líbily, ale než je poctivě vyplnit a vzdělávat se, rozhodly se je raději zničit, zmuchlat a roztrhat. Smradi nevděční. Příště vám Martinka tohle!

Poslední obligátní varování. Naše cestopisy jsou opravdu „Jiné“ a není to jen tím, že nám je osobně rediguje Gábina Koukalová. Problém je, že nám není nic svaté, snad vyjma Martinky, kterou musím pravidelně kanonizovat (mám na to speciální kanón). V našich cestopisech nejenže vítězíme nad lží a nenávisť, ale často i nad pravdou a láskou. A to může být někdy hodně „hustý“, jak říkají naše holčičky, a né každý má na tohle žaludek. Pro pohodové trávení je proto nutná pořádná dávka tolerance k rasové, náboženské, sexuální a politické netoleranci. Proto prosím nečti, pokud jsi bývalý zmocněnec pro lidská práva!

D0 – Letíme do Taškentu – 27. 4. – pátek

Budím se v 5:40 a né a né znovu zabrat. Předcestovní horečka. Tečka. Dnes poletíme do Taškentu, hlavního města Uzbekistánu! Ale až odpoledne. Ted' mám ještě čas se připojit počítačem do práce, a stihnout dodělat všechno, co jsem za poslední 2 měsíce nestihl. Pracuji z obýváku, mojí pracovnu mi zabrali a bude z ní nový Amálčin dětský pokoj. Né že by to bylo pro cestu do Uzbekistánu podstatné, ale nedá mi to si taky trošku nepostěžovat. Jestli to někdo čte, tak mne prosím politujte. Práce z křesla obýváku tedy také není úplně špatná, minimálně než se probudí děti, nezačnou se domáhat po mně snídaně a z televize na mě nehuláká Igam s Ogamem.

Odjezd na letiště je naplánován na ¾ na jedenáct. Veze nás děda, náš oblíbený letištní závozník, nikoliv však závodník. Po cestě si společně notujeme nad kritikou všech těch, kdo mohou za stav rozkopaných silnic. Už jsem na světě hodně dlouho, ale takhle rozkopané to snad nikdy nebylo! Nebo snad jó?

Na letišti se loučíme s dědou, odbavujeme zavazadla, procházíme přes kontroly a rovnou na oběd do horní kantýny, která je na terminálu 1, slouží i jako jídelna pro zaměstnance letiště a za lidovky se zde nechá velmi slušně napapat. Nečekaně zde potkávám kolegu z práce, který s manželkou a 3 malýma klukama letí na týden do Izraele. Po obědě jdeme na bránu, odkud nám to za chvíli letí. Čekání nám zde krátí pes, policejní belgický ovčák, který nás očuchává a vypadá to, že něco hledá. Naštěstí naše holčičky dnes nic s sebou netahaly, co by mohl najít a tak je nám dovoleno se nalodit na palubu našeho prvního dnešního letadla letícího do Moskvy.

Máme dobrá místa, holky sedí na trojsedačce vedle sebe, já sedím před nimi u okénka a tedy se jim do mě moc dobře strká. Vedle mě sedí milý postarší pán. Také letí do Uzbekistánu, je součástí 8 členné skupinky s průvodcem od CK Adventura a dělají cestu velmi podobnou té naší, takže si slibujeme, že se pozdravíme, až se někde po cestě potkáme. Následně usínám, než do mě za chvíli zase někdo strčí. Na sedačkách za mnou se nespí, Martinka předvádí velkou výdrž a kreativitu v zabávání holčiček tak, aby se nenudily.

Za 2 a půl hodiny od startu přistáváme v Moskvě, bývalé to *stolici Sovětskovo Sajůza*. Na letišti Seremetěvo se s tím rozhodně naseremetěvo a jdeme rovnou do baru Fosters, kde mě lákají na točené pivo. Dáváme si k němu s Martinkou pravý ruský boršč. Holky dostávají každá kopec zmrzliny a s Marťou rovnou uzavíráme sázky na Amálčin nový svetříček, zda to bez poskvrny dá nebo nedá. Jsou to nervy pozorovat, jak to dopadne. Naštěstí prohrávám.

Z baru Fosters se přesouváme k bráně, z které odlétáme. Po cestě jdeme přes 50 duty free šopů a Martinka bleskurychle vymýšlí další zábavu pro holčičky. V krámech přece prodávají parfémy a toaletní vody, mnoho je otevřených pro otestování a to by bylo, aby je všechny nevyzkoušely. Zatímco holčičky stříkají různé voňavky přímo na sebe, Martinka si stříká jenom na papírky, kterými následně distingovaně mává jak vějířem, a pak k nim znalecky přičuchává. Po cestě musí odmítat pomoc 50 prodavaček, které jí chtějí s výběrem pomoci. Díky, my tu nejsme na nákupu, my jen zabíjíme čas. Jak se přesouváme po letišti, hlavy cizích lidí se otáčí za vůní našich holčiček, kterým na některých hodně potřísněných místech zčervenala kůže. Já jsem se voňavkované neúčastnil. Chodil jsem sice s nimi po stejných krámech, ale vždy jsem šel do jiné sekce, tam, kde dávali zdarma čuchnout k vodce.

Když dorážíme na naši odletovou bránu číslo 50, nikde žádné volné místo na sezení a do odletu pořád ještě přes hodinu času. Okamžitě navrhuji nedalekou irskou hospodu, jsem ale přehlasován voňavkama a tak jdeme do kavárny na kávu pro dospělé a croisanty pro děti.

Při nástupu do letadla se rovnou cpeme dopředu, jako že přece máme malé děti a tak máme automaticky přednost. Taktika nám vychází.

Letadlo do Taškentu je veliké s dvěma uličkami a třemi řadami sedaček. Sedíme v prostřední řadě všichni 4 vedle sebe. Vzlétáme v 9 hodin večerního času ruského, 8 hodin českého a čeká nás téměř čtyřhodinový let to Taškentu. Jsme spokojeni s místem na nohy i se službami v letadle. Holky nejdříve dostávají od letušek dárkové tašky s pastelkami, omalovávankami, a hrami na cestu. Pak si pouští pohádky. Já hraju v integrovaném centru zábavy hry z mého počítačového mládí, jako jsou klasiky Arkanoid a Another world. Nevzpomínám si, že bych při jejich hraní býval takové nemehlo. Svádím to na letadlový ovladač.

Přináší nám jídlo, konzumujeme jídlo. V momentě, kdy jsou stolečky před námi zavalené odpadky, Eliška chce na záchod a já dostávám od rodiny čochu, když jí kvůli těm odpadkům odmítám pustit. Amálka usíná. Eliška se kroutí. Odpadky nikdo neodnáší a tak nezbyvá, než veškeré odpadky nahrnout k Martince, která parkuje část na spící Amálce. Konečně může jít Eliška na záchůdek a do naší rodiny se opět vrací klid.

Po jídle se ukládá rodina ke spánku, já si jdu pustit film. Z nabídky Aeroflotu si vybírám hororovou verzi Jenička a Mařenky, zabijáky čarodějnic. Ve filmu jde o to, že po tom, co strčili jako malé děti první ježibabu z perníkové chaloupky do pece, když ještě trochu povyrostli, dali se na dráhu profesionálních likvidátorů čarodějnic a šlo jim to celkem dobře, než narazili na jednu obzvlášť vypečenou a to doslova a do písmene. Sotva ji dopečou, jdeme na přistávání.

Martinka se snaží vzbudit Amálku, což se jí celkem daří a následně se snaží jí udržet nespící, což se jí celkem nedaří. Díky dobrým předním místům vylézáme z letadla jako jedni z prvních. Spěcháme na víza. Chceme víza „on arrival“, která nám předzařizovala naše uzbecká cestovka. Na vízech chybí úředník, který by nám je vydal a tak, aby nám děti neusnuly, Martinka organizuje taneční školu pro holčičky. Po asi 15 minutách tancování se konečně dostavuje rusky mluvící úředník. Čekání mu promíjíme v momentě, kdy po nás nechce platit vízový poplatek za děti, takže oproti plánu šetříme 100USD.

A je to. Jsme v Uzbekistánu. Uzbekistán je s 30 miliony obyvatel nejlidnatější zemí Střední Asie a byl třetí nejlidnatější republikou SSSR (po Rusku a Ukrajině). Uzbekistán sousedí s Afghánistánem, Kazachstánem, Kyrgyzstánem, Tádžikistánem a Turkmenistánem a je společně s Lichtenštejnskem jednou ze dvou zemí na světě, které jsou dvojité zemí uzamčené ve smyslu, že nemají přístup k moři a ani jedna země, která s nimi sousedí, tak také nemá přímý přístup k moři.

Z letiště vylézáme ve 3 ráno místního času, půlnoci času českého. Před letištěm na nás čeká náš taškentský šofér Tamír s cedulí nesoucí naše jména a veze nás do hotelu City Palace. Výhoda letiště v Taškentu je, že je uprostřed města a tedy to máme k hotelu sotva 10 minut jízdy. Neváhám a chápu se mé první šance demonstrovat pracně nabitě ruské jazykové dovednosti. Dozvídáme se od Tamíra, že jako mladík sloužil na vojně v Milovicích. Při vzpomínkách na staré časy se mu derou slzy do očí. Chápu ho. Tiží ho svědomí, že jako mladý okupant byl pomýlený.

V hotelu se ubytováváme v pokoji číslo 614. Záhy zjišťujeme, že nám nesplachuje záchod. Je půl čtvrté ráno a já nemám chuť a sílu teď to jít někam řešit. Uvalujeme raději moratorium na používání záchodu. Na velkou nikdo nesmí a na malou do vany. Řešit to budeme až zítra ráno, teď jdeme všichni spát.

D1 – Taškent I – 28. 4. – sobota

Budím se zimou v 10 hodin ráno, zbytek rodinky ještě spí. Jdu do vany. Pak se marně snažím přesvědčit klimatizaci, aby přestala chladit. Jdu zpátky do postele, kde se okamžitě propadám do dalšího spánku a snu, ve kterém s Mařenkou honíme pěkné čarodějnice. Ničí mi ho budík v 11, pak ničím já spánek ostatním.

Hotelová snídaně skončila v 10, holky mají hlad, na záchod se nesmí. Jdeme rovnou na oběd do místní hotelové restaurace a já na recepci instruuji všechny, že než se najíme, musí někdo splachování v našem pokoji opravit, jinak budu zuřit a to bude pohled tuze nepěkný. Ujišťují mě, že jako by se stalo.

V restauraci se nám dostává do rukou náš první pravý uzbecký jídelní lístek. I když naše teoretická předcestovní příprava zahrnovala studium uzbeckých specialit, stejně na něj koukáme, jako tele na nová vrata. Nevěda co si vybrat, zkouším na číšníka můj oblíbený trik, který už nejednoho mladíka přivedl do rozpaků. Dejte nám, co je kuchařova největší specialita, co prostě umí nejlépe, to si dáme. Tohoto mladíka můj požadavek nevykolejil, že prej všechno jasné a mizí. Tak to jsme zvědaví. Čekání na jídlo využívám k návštěvě hotelové směnárný, která je kousek od recepce. Měním 400 USD a stávám se milonářem, který je v balíku. Kurz je 1 USD ku 8050 SOM. Hned se jdu pochlubit zbytku rodiny, jak jsme na tom vydělali.

Než přinesou jídlo, stíháme ještě s Eldou zahrát hru „město, řeka, jídlo, stát, ...“. Prohrávám. Přináší jídlo. Dospělým jehněčí *kebab* s bramborem, holčičky dostávají *langman* polévku, což je místní verze špaget bolognese. Dospělí jsou nadšení, děti dělají drahoty. Prakticky jim ukazujeme, jak dopadne ten, kdo dělá drahoty a snad se z toho ponaučí nebo zhubnou.

Jdeme na pokoj natěšení na náš splachovací záchod, na který už máme vylosovaný pořadník. Jenže záchod pořád mlčí. Asi tušíte, jaký je to pocit, když se na to těšíte, a ono to pořád nesplachuje. Já je ale varoval, zavolal jsem si bellboye, udělal jsem na něj hellboye a za 3 minuty už sedí výherce rodinné záchodové slosovačky na splachujícím záchodě v našem novém pokoji č. 804. Než dojedeme kolečko, je nejvyšší čas se zabalit a vyrazit za poznáním Taškentu. Řidič Tamír už na nás čeká u recepce a má s sebou anglicky mluvící průvodkyni Natašu, která nás dnes dosyta nasytí informacemi.

Prohlídku Taškentu začínáme u památníku zemětřesení. Zemětřesení jsou v Taškentu na programu dne alespoň jednou za týden. Jenže tohle zemětřesení bylo tak speciální, že si vysloužilo památník. Dne 26. dubna roku 1966 to zatřáslu silou více než 9 stupňů Richterovy stupnice a celý Taškent prakticky srovnalo se zemí. Naše prohlídka tedy symbolicky začíná informací, že v Taškentu žádné historické památky neuvidíme, protože prostě spadly a tohle je ten nejstarší dochovaný monument.

Naštěstí velký Sovětský Svaz tehdy nenechal Taškent na holičkách, všechny svazové republiky se solidárně zapojily do bratrské pomoci a za pár let postavily Taškent nový, moderní.

Popojíždíme s Tamírem o kousek dále na náměstí Nezávislosti. Je to krásný park s květinami, sochami, fontánami a věčným plamenem před sochou truchlící matky na pomníku neznámého vojína, který nový prezident přejmenoval na pomník známého vojína, protože zapomínat na oběti války přeci nechceme. V parku jsou arkády se zlatými stránkami „paměti národa“ se jmény padlých vojáků z velké vlastenecké války, kterých bylo přes 300 tisíc. Procházíme parkem na náměstí, kde momentálně probíhá přestavba fontán, kde je socha matky držící miminko jménem Uzbekistán jako symbol mateřské domoviny, kde je podivná konstrukce 16 mramorových sloupů spojených mostíkem, na kterém se pasou čápové jako symbol pohody starých časů a odkud je výhled na přilehlé budovy parlamentu, senátu a ministerstev.

Kancelář zde má i prezident Šavkat Mirzijojev, který v roce 2016 vystřídal v čele republiky Islama Karimova, který tam kontinuálně seděl z dob hlubokého komunismu, kdy hájil zájmy Uzbekistánu v roli generálního tajemníka místní komunistické strany. Hned nás zajímá Natašin politický názor a ta nám pje na prezidenta Šavkata samou chválu, na rozdíl od prezidenta starého. Nicméně my se ještě zeptáme jiných, Nataše příliš nedůvěřujeme, protože se nám přiznala, že mluví jen rusky a vůbec neumí mluvit uzbecky a to se nám moc nepozdává. Prý v Taškentu žije 130 národností, spojovacím jazykem je ruština, proto se v Taškentu mluví rusky. V jiných městech pak převažuje uzbečtina.

Detailní popis od Nataši děti vyloženě nebaví, navíc je vedro, tak se nejdřív tváří, že co nevidět umřou, ale jelikož jim to nepomáhá, přepínají na zábavnější honičku v parku.

Pokračujeme pěšky s Natašou k nedalekému *balšómu téátru* nesoucímú název velikána Ališera Navajího, který jako první si v 14. století troufnul rýmovat i v uzbečtině, zatímco všichni ostatní do té doby skládali básně pouze v perštině. Význam tohoto básníka dokladuje i to, že po něm je pojmenováno letiště, stanice metra, region, město, mnoho parků a nespočet ulic.

Popojíždíme do muzea aplikovaného umění, kde jsou ukázky místního vyšívání, oblečení, koberců, keramiky, hudebních nástrojů a dalších krámů. Je zde na 7000 vystavených exponátů a vypadá to, že Nataša o každém kousku něco ví a něco nám k němu chce říct. Nejdříve ale jdeme všichni na zmrzlinku, při které holčičky lehce šikanují místního pasoucího se páva. Vrháme se na muzeum s instrukcemi Nataši, že naše hlavy nemají kapacitu pobrat vše, co má pro nás na srdci a tedy ať se zaměří jen na ty největší zajímavosti. Nataša projevuje značnou dávku empatie k našim prioritám a jen se podivuje, proč jsme si objednali vítězku soutěže o nejlepšího univerzitního průvodce v Taškentu, když by nám úplně stačil ten bezdomovec, co bydlí u metra.

Dalším zážitkem dne je cesta metrem ze stanice Kosmonautů. Je to nádherná cesta zpátky v čase, a pamětník mého věku zažívá dejavu. Takhle přece vypadalo metro kdysi u nás. Vlez do metra stráží naprosto stejné turnikety, které bývávaly v Praze ještě na začátku 80. let, do kterých se vhodila 1 koruna, a záklapky se otevřely. Vozy jsou také stejné, jako bývaly u nás tenkrát. Samotné stanice jsou velké, krásně tématicky zdobené (na Kosmonautů je modrá obloha, hvězdy a planety), ale prostě je vidět zub času, který to od roku 1977, kdy metro spustili, solidně ohlodal.

Při čekání na metro máme možnost s Nataškou pěkně pokecat. Nataša je rusky vypadající rusá rozvedená mamka v našem věku vychovávající dva dospělejší chlapce. Ráda se učí cizí jazyky, její taktika na jazyky je najít si milence cizince a ušetřit tak za lektory. No na mě nekoukej, já mám Martinku. Ani ten poslední milenec – Ital – prý nebyl žádná výhra, neboť od ní zdrhnul dřív, než se stihla něco naučit. Zato ten Španěl před tím, ten byl super. Proto dělá průvodce i ve španělštině. Její

mysl je otevřená a pusa jakbysmet. Dozvídáme se, že internet je v Uzbekistánu částečně cenzurovaný, neboť porno je blokováno. Naštěstí torrent blokováno není, takže kdo chce psa bít, hůl si vždycky najde. Blokování porna má i své výhody, v Uzbekistánu díky tomu nejsou žádní homosexuálové, a kdyby byli, tak by je zavřeli, protože býti homoušem je zde protizákonné. Střídáme zajímavá témata a jdeme na muslimáky. Ač podle statistik jsou téměř všichni Uzbeki suničtí muslimové, opravdu praktikujících muslimáků zde najdeme pomálu. Ona sama věří v něco vyššího, zato její maminka je přesvědčená ateistka. Proto Nataša jako většina Uzbeků nemá problém s pitím alkoholu a její nejoblíbenější pochoutka je španělská vepřová šunka. Dalším zajímavým tématem jsou místní platy. Uzbekistán v roce 2017 uvolnil kurz somů a prakticky ze dne na den zdevalvoval svoji oficiální hodnotu na polovinu, takže momentální průměrná mzda je pod 200USD za měsíc. Ve městech jsou platy oproti venkovu dvojnásobné. Uzbecká ekonomika vykazuje krásný ekonomický meziroční růst kolem 7 procent, přestože chudoba i nezaměstnanost stále přesahují 20%

Metrem jedeme nejdříve 2 stanice na trase číslo 2, pak přestupujeme na trasu číslo 1, kde jedeme další 2 stanice. Projíždíme tak při tom prý těmi nejhezčími stanicemi metra. Taškentské metro má linky celkem 3 a je to jedno ze dvou metrov v centrální Asii (další je v Almaty v Kazachstánu).

U výlezu z metra na nás už čeká Tamír a veze nás na Timurovo náměstí. Amir Timur, známý též jako Tamerland nebo Temír, byl uzbecký rodák, válečník a vojevůdce, který vládl v 14. století, dobyl na 27 zemí světa a založil dynastii Timuridů, kteří úspěšně vládli Centrální Asii dalších 150 let. Tamír má na náměstí svojí sochu, jak jede na koni. No a u sochy se zrovna dnes něco děje, vyhrává tam armádní sbor v uniformách na hudební nástroje, střídají se tam vojáci a pionýři s kytkama, pochodují tam mladí vojáčci, takže to tam hned běžíme malinko narušit. Když se nikdo nedívá, odchytáváme jednoho mladého pionýra ve vojenské uniformě na fotečku s holčičkami a pak se sami cpeme před sochu Timura, ať taky máme fotku, že jsme tu byli.

Jelikož se blíží šestá hodina večerní a naposledy jsme prakticky snídali, říkáme Nataše, že je čas na mandžáře. Ta si ví hned rady, ukazuje směr a my pádíme za ní. Nejdříve jdeme okolo velkého hotelu Uzbekistán postaveném v komunistickém architektonickém stylu, pak podél obrovského konferenčního centra, pak přes park, kde se v tomto momentu fotí na různých místech minimálně 20 různých svatebních nevěst v šatech, kterážto koncentrace fascinuje pro změnu Martinku a s ní obě holčičky a nakonec přicházíme k řadě několika restaurací.

Nataša vybírá konkrétní restauraci, kam dnes půjdeme. K jídlu objednávané zeleninové saláty, Martinka, Amálka a Nataša si dávají plov, což je uzbecká nejtradičnější specialita ze všech tradičních a kterou podle legendy vymysleli kuchaři Alexandra Velikého na oslavu dobytí Uzbekistánu. Já si dávám s Eliškou šašlík neboli špíz s masem. Pro ochutnání si na radu Nataši doobjednávám ještě kousek místní koňské klobásy, protože co se týká masa k jídlu, já nejsem rasista, jako zbytek naší rodiny. Objednávám si i pivo, pro které musí pán běžet někam do vedlejší restaurace. Martinka si poroučí coca-colu a jí přináší rovnou 2 litrovou PETku. Nataša papání zapíjí horkým zeleným čajem. Jídlo je úžasné, finální účtenka neuvěřitelně krásná, ceny oproti našim restauracím přibližně třetinové. Platíme i za Natašu, která se na nás za to nezlobí.

Krásně napapání vycházíme z restaurace, před kterou hraje skupinka trubadúrů na uzbecké obrovské dlouhé trubky připomínající švýcarský alpský roh. Je to děsnej kravál, ale líbí se to holčičkám a tedy důvod se zastavit a hudbu si poslechnout. Nataša po chvíli povolává šoféra Tamíra, který pro nás přijíždí se svým naleštěným 9-místným Hyundayem a veze nás do našeho hotelu. U hotelu se pro dnešek loučíme s Tamírem i Natašou a domlouváme se na zítřejším pokračování.

Než trochu sešel, náš místní hotel City Palace býval dříve Sheratonem a tedy disponuje veškerými parametry slušného hotelu včetně posilovny, vnitřních i venkovních bazénů, saun a vířivek. Představa koupačky v bazénu po parném dnu stráveném prohlížením památek s Natašou vůbec nevypadá špatně a tak se hned převlékáme do plavek a hurá k bazénu. Teplota vody v něm záhy naše nadšení chladí, ale Eliška se odradit nenechá a do ledové vody odvázně leze. Dáváme jí instrukce, kdyby se náhodou topila, ať na nás houkne a jdeme i s Amálkou se rochnit do vyhřáté vířivky, kam se za chvíli k nám připojuje i vychlazená Elda. Po 40 minutách macerování se převlékáme a jdeme do hotelového lobby baru na šálek pravého uzbeckého zeleného čaje.

Posléze na pokoji děláme, co kdo umí. Já si dělám zápisky dne, Eliška čte Harryho Pottera III, Amálka blbne a Martinka konzumuje internet. Spát se jde v půl jedenácté místního času, což je ale teprve půl osmé času českého. Před spaním ještě ověřuju, zda Nataša s tím blokováním internetem nekecala, abych třeba pak do cestopisu nenapsal nějakou JPP informaci, nebyla to pravda a tedy by mohla utrpět moje kredibilita spolehlivého cestovatelského informátora. Nataša nekecala.

D2 – Taškent II – 29. 4. – neděle

Dnes budeme pokračovat v prohlídce Taškentu a v podvečer se přesuneme letadlem do města Khiva.

Dobře vyspání v našem chladném pokoji, vstáváme před devátou ranní. Jdeme na snídani, o které v té době ještě netušíme, že bude naší nejlepší snídaní v Uzbekistánu. Jak zde mají všude skvělé restaurace a hlavní jídla, snídaně tu obecně stojí za pendrek.

V 10 jsme zpátky na pokoji a máme ještě hodku čas, protože nás bude Tamír nabírat až v 11. Zatímco všechny holky jedou svoje rání hygienické kolečko, já jdu dolů na recepci zaplatit za naše včerejší hotelové útraty a pak v místní směnárně rozměnit 2 stodolarové bankovky na desetidolarové. Dostali jsme od Stázičky informace, že je zde dobrým zvykem dát průvodci spropitné 6-10USD na osobu a den a šoferovi 5 USD na osobu a den. To je fěr, jen ti naši mají trošku peška, že v naší rodině jsem osobnost jenom já a ať dělám, co dělám, zbytek rodiny vzhledem k jejich zvířecím povahám započítat nemůžu.

Dobalujeme kufry a odhlašujeme se z hotelu, kam se ještě jednou vrátíme na naši poslední noc před odletem.

U recepcie už na nás čeká Nataša s Tamírem. Vezou nás do staré části Taškentu. Po cestě nám Nataša vypráví, že slovo Taškent znamená „skalní hrad“. Původně se Taškent jmenoval Šaškent, protože to tu byl samý šašek, ale jelikož se jim všichni smáli, přejmenovali město raději na Taškent.

Parkujeme u veliké mešity Teleshayakh, která je součástí Hazrat Imam komplexu, muslimského náboženského centra Taškentu. Je to komplex několika budov, kde kromě mešity je muzeum koránu a madrasa.

Prohlídku začínáme u mešity a Nataša to opět do nás pere hlava, nehlava. Ze zajímavostí bych vypíchnul původ minaretů, které jsem do té doby mylně považoval za arabský vynález speciálně vyvinutý pro potřeby muezínů. Prý původně muslimské mešity žádné minarety neměly, až později se přidávaly v důsledku inspirace majáků a kostelních věží z dobyvačných výletů muslimů do rozvinutějších zemí.

Jdeme dovnitř do mešity, kterou střeží nějaký pošuk. Nejdříve se mu nelíbí, když šlapeme v botech na koberec. OK dědo, snad se zas tak něděje, boty sundáváme a jdeme dovnitř. Ohromeni velikostí mešity a fascinováni magickým světlem vytahujeme naše fotografické nádobíčko, necháme dělat holky módní přehlídku a zběsile je při tom fotíme. To se zase nelíbí pošukovi, který nás sprostě vyhazuje z mešity pryč. Jelikož jsme tolerantní bohabojní křesťané, odcházíme bez boje a pošukovi odpouštíme jeho omyl.

S Natašou čekající na nás venku popocházíme k další budově, která není nic míň než knihovnou Mui Mubarak. Její součástí je dochovaný nejstarší korán na světě a další vzácné a posvátné náboženské předměty jako jsou pravé vousy proroka Mohameda.

Korán vznikl tak, že Mohamed míval pravidelná zjevení anděla Gabriela (arabsky Džibríl), který na něj shůry sesílal 23 let (609–632 n. l.) verše. Do podoby, v jaké ho známe dnes, byl sestaven roku 651, 19 let po Mohamedově smrti jeho učedníky. Korán byl nejprve uchováván v paměti jeho fanoušků, kteří ho znali kompletně nazpaměť a teprve po jeho smrti se domluvilo, že by to chtělo sepsat, aby se příliš nerozjela lidová tvořivost, protože co je psáno, to je dáno. Jenže tím problém neskončil. Kvůli nerozvinutosti tehdejšího arabského písma první verze nezaznamenala krátké i některé dlouhé samohlásky a existoval tak problém se záměnami gramaticky podobných slov. Žádný z těch úplně prvních koránů se zřejmě nedochoval. Dlouho se mělo za to, že ten, co se objevil v Uzbekistánu a na který teď nevěřičně koukáme, je ten úplně původní. V 80tých letech si ho vyžádali na analýzu soudruzi vědci z Petrohradu a ti právě podle úrovně písma té doby zjistili, že tenhle byl napsán přibližně 50 let po Mohamedově smrti (už má v sobě nějakou tu diakritiku).

Zpátky do Uzbekistánu ho sovětští výzkumníci vrátili až o 30 let později, bohužel o 13 stránek tenčí. Korán je vystaven ve skleněném sarkofágu a samotná knížka má rozměry metr a půl na metr. Stránky jsou vyrobeny z jelení kůže. Na každý list musel být zabit jeden mladý jelen (staří jeleni nemají dostatečně pružnou kůži) a ten, kdo ho psal, na jelenech rozhodně nešetřil (celý korán měl 1000 stránek).

Dozvídáme se opět množství zajímavých detailů, které převyšuje kapacitu tolerance našich holčiček a tak se vydávají na průzkum knihovny po vlastní ose. Když vidíme, jakým způsobem zkoumají posvátné relikvie, v pudu sebezáchovy naznačujeme Nataše, že je nejvyšší čas jít odsud rychle pryč.

Výhoda knihovního muzea je příjemná teplota. Ta venku už tak příjemná není. Navíc holky křičí, že mají hlad a tak instruujeme Natašu, ať to s prohlídkama už moc nehrotí. Přesto nás ještě táhne do nedaleké madrasy, která je momentálně přestavěná na obchůdky se suvenýry. Suvenýry já mám rád, ale né když má Martinka při vyslovení slova suvenýr rudou barvu očí tak jako dnes. Jdeme raději znásilnit nedaleké posvátné morušové stromy, které mají zralé sladké plody. Je to věc dost lepkavá, nesnadno dostupná a Nataša přitom na nás pohrdavě kouká, a říká nám, ať toho necháme, že nám dnes odpoledne nějaké koupí na trhu. Tak to brzdi kočko, my koupíme moruše tobě.

Jdeme k autu, se kterým se přesouváme k 375 metrů vysoké televizní věži, která v době stavby byla čtvrtou nejvyšší stavbou na světě. Do TV věže ale nejdeme, naším cílem je Centre Plov, obrovská žrádelna na uzbeckou specialitu *plov* a druhá nejlepší restuarace v celém Uzbekistánu podle respektovaných stránek [tripadvisor.com](https://www.tripadvisor.com). Před restaurací zde v obrovských kotlech vyrábí plov, což je hromada rýže v oleji z ovčího sádla a v tom plavou kousky masa. Jak to Martinka vidí, hned ví,

co budeme dělat odpoledne, až tohle sníme. Přesto to nevzdáváme. Jdeme do obrovské jídelny 100x100 metrů, kde je podle nás plno, ale podle Nataši dnes prázdná ve srovnání s pracovním týdnem. První naše kroky vedou na místní záchod a zážitek je to nadmíru intenzivní. Jestli to, co říkala Martinka, že budeme všichni dělat dnes odpoledne, bude tady, tak potěš pámbu.

K jídlu dáváme plov pro všechny, čerstvý rajčatový salát pro všechny, úžasný ledový čaj a teplý čaj pro Natašu. Já si poručím ještě extra 2 křepelčí vejíčka a 3 koňské klobásky, abych nějak vybalancoval množství rýže, kterou jinak ze zásady odmítám jíst, ale tady musím, protože je to místní specialita. Jídlo chutná báječně. Přikusujeme k tomu uzbecký chléb, zapijíme to ledovým čajem, kterého vypijeme nakonec několik litrů. Celá ta sranda jídla a pití pro 5 lidí vychází na méně než našich 300Kč. Chci žít v Uzbekistánu! A vydělávat v Německu samozřejmě.

Po obědě pokračujeme poznávací turistiku návštěvou keramické školy “Usto-Shogird” světoznámých mistrů páté a šesté generace Akbarem a jeho synem Alisherem Rakhimovem. Mají zde megakolekci keramiky z celého Uzbekistánu udělanou v různých stylech a technikách a v mnoha motivech. Tato keramická škola funguje i jako škola pro děti ve věku 6-12 let, ale naše holčičky dnes nic dělat nenechají, protože s námi prostě nepočítali a je tu jen starý pán, který nás provádí. Dostáváme výklad v ruštině, který se nám chvilinku snaží Nataša překládat do angličtiny, než ji slušně žádám, ať *děržá gubů, potomů što my vsjo panimájeme*. Procházíme postupně 4 místnosti. Starý milý pán je nesmírně hrdý na to, co jeho rodina dokázala, a zejména na svého otce, který byl metály ověněný *sovětskoj národnyj gerój*. Pak se rozpomněl, jak byl jeho otec vyrábět keramiku jeden měsíc v Československu v létě 1968. Tak to si vzpomínám také. Přijel přesně 20. srpna. Seděl na tanku a v ruce měl hrncířskej kruh s hlavní, to víš, že jo. Já ti dám keramiku. Velím

k odchodu, u okupantů nic nakupovat nebudeme. Teď trošku kecám, něco bychom klidně koupili, ale nic se nám zas tolik nelíbilo a tak se loučíme a jedeme dále.

Další zastávkou je Chorsu barzar, největší bazar v Uzbekistánu. Není nijak podobný bazarům a sůkům, nám tak dobře známým z arabského a muslimského světa. Je takový jiný, modernější, rozlehlý do různých budov a uliček. Název Chorsu pochází z perštiny a znamená křižovatku. Právě zde se křížila slavná Hedvábná stezka, o které si povíme později a kterou milujeme už podle jejího jména evokujícího krásnou a romantickou dobu starých časů, po které kdysi ujížděl Marko Polo (vynálezce vodního póla), nebo ne zas tak dávno Ross William Ulbrich.

Tamír nás vyhazuje před hlavním vchodem a my se vzápětí noříme do velké kopulovité haly, kde prodávají čerstvé maso a nakládanou zeleninu, nudle a další potraviny. Hala s modrou střechou malinko připomíná zmenšenou O2 Sazka-arénu s prodejními pultíky namísto židlí pro diváky. Procházíme mezi stánky a díváme se, jak je možné, že všechno to krásně čerstvé maso a další věci se v tomhle teplém místě nezkazí. Nataša naší úvahu o nekažení raději nekomentuje.

Jdeme do horního patra, kde jsou k mání hory sušeného ovoce a zde pořizujeme kilo modrých rozinek na naše domácí žvýkání. Pokračujeme do další budovy, kde prodejkyň se zlatými zuby prodávají čerstvou zeleninu a kde nás rozčílí ředkvičky, protože místní jsou větší, než u nás rostou kedlubny. Mají zde vše krásné, čerstvé, rajčata, okurky, mrkve, ... Nataša chodí všude s námi, u každého druhého stánku něco ukradne a strká to našim holčičkám do pusy dávajíc si velkého majzla na jejich ostré zuby. K jejich neradosti jim většinou podstrkává nezralé ovoce. Jak se zdá,

konzumace nezralého ovoce (např. úplně zelených tvrdých a kyselých meruněk) patří mezi místní dobré mravy.

Množství ovoce si vybírá svou daň a tak se v jednom momentě naše holčičky ozývají s žádostí o co nejrychlejší cestu na záchod. To jsou momenty, kdy mám tu největší radost, že mám jenom dcery a žádné syny. Martinka se chlapsky ujímá své role matky, vede je vyvenčit a pak mi vypráví, že tento zážitek překonal návštěvu záchodků v Plov centru. Záchody byly sice také jen díra do země, ale navíc tady u jednotlivých kukaní chyběly dveře a tak člověk měl nezastřený výhled na ostatní sestry v akci. Pětiletá Amálka Martinčino povídání doplňuje o další významný detail, že prý na tomto záchodě to smrdí jako v pekle.

Zážitková cesta po Chorsu bazaru pokračuje do sekce sladkostí. Vyrábějí zde něco dobrého, hnědého, tekoucího, co také všichni ochutnáváme, ale už si nepamatujeme, jak se to jmenuje. Pak jdeme do pekárny, kde se peče místní výborný chléb. Dělá se tak, že se udělá kulaté lepicí těsto, to se nalepí na vnitřní stěnu pece, kde hoří oheň a kde se asi deset minut peče. Místní pekaři jsou většinou muži, a když zjistí, že jsme Češi, marně si snaží vybavit nějakého českého fotbalistu. Ještě, že máme alespoň Petr Čecha. Touhle dobou před deseti lety by si jich vybavili možná i deset.

V části ovoce pořizujeme kilo čerstvých moruší. Za 30Kč na naše to dostáváme i s luxusní plastovou miskou. Jezení této neumyté lepkavé dobroty je „dirty business“, jak říkají naše holčičky, když si olizují ulepené prstíčky. K mání je zde spousta dalších druhů ovoce (jablka, jahody, víno, hrušky, třešně atd.), ale nám stačí moruše, kterých jsme po chvíli plni a tak je necháme dojet Natašu. Já ti to věštil, holka.

Pokračujeme do otevřené části trhu, kde jsou k mání turistické suvenýry a typické lokální produkty. Nedá se déle otálet, něco si už musím koupit a tak si pořizuju uzbeckou tradiční čepici - kšiltovku bez kšiltu. Dívám se, zda bychom tu nenašli prodávat nějakou pěknou tašku. Přivést si tašku z Taškentu mi totiž přijde krásně symbolické, podobně jako jsme si už přivezli betlém z Betléma, havany z Havany a manšestráky z Manchesteru.

Je po půl čtvrté odpoledne, když opouštíme bazar. Nataše dáváme zadání, že teď máme ukrutnou chuť na dortíček a dobré kafíčko. Ta následně naviguje šoféra, aby nás odvezl do jejího oblíbeného baru. Bar je propojený s cukrárnou, a tedy si tu všichni přijdeme na své. Po příjemném pokecu u kávy se s Natašou smutně loučíme. Nasadila holka hodně vysokou laťku dalším průvodcům.

Zatímco Tamír nás veze na letiště, Nataša jde do baru ještě na jedno a vzpomínat na nás. Takovouhle rodinku určitě ještě nezažila.

Na vnitrostátním terminálu taškentského letiště všechno krásně funguje tak, jak má, a za chvíli jsme v letadle uzbeckých aerolinií, jejichž bezpečnostní rating jsme si dopředu raději neověřovali. K našemu milému překvapení nám za letu servírují pití i malou svačinku (bagetku se sýrem). Hanba českým aeroliniím!

V 8 večer přistáváme v Urgenči. Před letištěm na nás čeká náš nový pan šofér, který má za úkol starat se o nás od teď až do našeho posledního uzbeckého dne. Podle vzhledu je to 30 letý sympaták asijského archetypu se šikmýma očima odkazujícíma na dobu, kdy tu pořádně míchal krev dobovačným Čingischán se svými kumpány.

Z Urgenče do Khivy je to 30km a tak máme šanci se s naším šoférem malinko oťukat. Jmenuje se Otobek a snaží se mluvit anglicky. Jeho znalosti angličtiny jsou ovšem na úrovni naší ruštiny před sezením s Ivanem. Více mě znepokojuje, že řídí dost podobně, jako řídím já v Čechách, ale nedávám to před citlivou ženuškou najevo. Po cestě míváme jednu ošklivou dopravní nehodu, kterou zrovna vyřizuje policie.

Do hotelu Orient Star v Khivě dorážíme po deváté večer. Hotel je speciální místo a jeden z nejhezčích hotelů, v kterých jsme kdy bydleli. Je to originální stará madrasa nacházející se přímo v historickém centru Khivy. Autem se ke vchodu nedá dojet, protože celé UNESCO centrum Khivy je bezautová zóna. Jdeme tedy s Martinkou a dětmi podél staré zdi k hlavnímu vchodu zanechávaje Otobeka s našimi kufry a důvěrou, že jejich doručení k nám na pokoj nějak zařídí. Kufry opravdu dorazily, ale až poté, co jsem je šel po hodině shánět na recepci, protože si nemáme čím vyčistit zuby. Holky by chtěly strašně spát, ale bez vyčištěných zubů je přece nemůžeme nechat. Bohužel tenhle příběh nemá happyend. Místní voda tekoucí z kohoutku smrdí a je na čištění zubů naprosto nevhodná.

D3 – Khiva – 30. 4. – pondělí

Vstáváme v 8, do devíti času málo. V 9 totiž máme domluvený sraz s naší místní khiváckou průvodkyní.

Snídaně se nachází v jiné budově, než je hotel. Nejdřív máme problém tohle zjistit, pak najít tu jinou budovu, pak máme problém najít vchod do správné místnosti, kde se snídá, následně máme problém najít volný stůl a nakonec i něco k jídlu. To nám to dneska pěkně začíná. Navíc je zima. Jako opravdu zima. Včera bylo přes třicet stupňů, dnes je sotva patnáct a po slunci ani památky.

V 9:10 jsme u hotelové recepce, kde na nás čeká průvodkyně Žeňa. Je to milá drobná postarší paní 150 cm na výšku, 140 cm na šířku, a kdybychom ji přetřizli, napočítali bychom 63 letokruhů. Má obarvené rudé vlasy, ruský vzhled a silně proruské názory, ale to zjistíme až za chvíli.

Jelikož náš hotel se nachází v starém centru Khivy, my musíme paradoxně nejdříve z centra ven, abychom si u vchodu zakoupili vstupenku. Vstupenku je potřeba u různých památek v centru ukazovat, protože bez ní by nás nepouštěli „dovnitř“. Vstupenku neplatíme my, ale Žeňa, protože my máme veškeré vstupné po celém zájezdu součástí placeného balíčku službiček od Stázičky.

Prohlídku začínáme u západní brány, kde se dozvídáme základní informace o Khivě. 2500 let staré centrum Khivy se nazývá Itchan Kala. Je to kol dokola hradbami obehnaná čtvrť hliněných staveb. Celková délka hradeb je 2200 metrů, to znamená, že každá strana tohoto přibližného čtverce má něco přes půl kilometru. Na tomto území se nachází na 60 historických monumentů, mešit, madras, budov, ... Je to v zásadě muzeum pod širým nebem, kde nějaká ta památka se válí doslova na každém kroku. A všechno jak je to z hlíny, vypadá extrémně staré, ač ve skutečnosti těch opravdu starých-starých se moc nedochovalo. Můžou za to dva faktory. Jedním z nich je pohnutá historie khivského chanátu, kdy každou chvíli sem přijela nějaká ta horda nájezdních barbarů (Čingy, Timur, Mughal,..), která to srovnala se zemí. Dalším faktorem je fakt, že Khiva stojí na podloží vyschlého moře s vysokou vrstvou soli a stavby se průběžně nerovnoměrně propadají, takže je potřeba to

kontinuálně opravovat. Prakticky každý den se objevují nové praskliny a nejlépe je to vidět na vnějších hradbách.

Jedním pohledem na Khivu je jasné, že to je speciální místo. Termínem speciální místo označujeme taková místa, která na nás magicky působí pouhou svojí přítomností, která nám při pohledu na ně plní duši pocitem vyjímečnosti, povznešenosti, kulturnosti a poznáním, a zaplavují nám přitom mozek speciálním mixem chemických látek, který se prostě jinak a jednodušeji namíchat nedá.

Nejznámějším khivským rodákem je známý gal Algorytmus, který vymyslel, well, algoritmus. Kromě toho doplnil do algebry číslo 0 a tak nechtěně umožnil vznik ruletě.

Žeňa nás ve starém městě bere nejdříve k mauzoleu Sayid Allauddina, súfisty, který se teď možná obrací v hrobě, jak nevoňavý koberec ve své malé kobce má. Před mauzoleem se musí povinně zouvat boty a to je zřejmě důvodem tohoto oděru srovnatelného snad jen s návštěvou modré mešity v Istanbulu. Súfismus je prý mystická forma islámu snažící se o větší míru duchovna a splynutí s bohem, což zní hodně zajímavě, ale kvůli křiku dětí nezištně upozorňujících na koberec musíme z mešity rychle pryč a tak nestíháme pochopit proč to dělat a jak to dělat. Škoda. Takto asi navěky budou naše holčičky asociovat termín duchovno s prděním.

V blízkosti Sayidova mauzolea je mnoho dalších hrobek a nedá se říci, že stará Khiva je plná hrobek. Je to dané tím, že způsob pochovávání je od jiných oblastí Uzbekistánu odlišný. Mrtví se nepochovávají na hřbitov do země, nýbrž vyvýšeně nad zem a nad nimi se staví kopulovitý cihlový kryt. Naštěstí teď se staví z pořádných pálených cihel a ne pískových, tak jako dříve. Ještě když byla Žeňa mladá hubená a vysoká kočka, běžně se z těchto starých hrobek vysypávaly mrtvolky ven.

Zatímco Žeňa vypráví, procházíme kolem paní svítící v tomto temném dni na nás svými zlatými zuby a míříme do dílny řezbářů, v které vyrábějí ze starých jilmů vyřezávané věci. Jak každý skaut ví, jilm je ten nejlepší matroš na vyřezávání. Bohužel, staré velké jilmy zhruba před 30 lety prakticky ze světa vymizely kvůli holandské jilmové nemoci neboli grafióze, houbou ucpávající mizní cévy jilmů. Místní mistři před těmi 30 lety ale nelenili, velké jilmy pokáceli a dodnes z nich vyřezávají jak o závod, jak jsme se zde mohli na vlastní oči přesvědčit. Mám zde zájem koupit krásný dřevěný vyřezávaný stojánek na čtení knih, který je skládací z 6 propojených kousků, ač je dělaný z jednoho pevného kusu dřeva a vypadá to jako trik Davida Copperfielda. Bohužel starý mistr není doma a mladý to neumí, co se týká smlouvání s bílým gádžem, který se před pár měsíci vrátil s diplomem ze smlouvací university of Morrocco a tedy nic nekupujeme.

Jak tak chodíme, se Žeňou se bavíme. Žeňa se líbí, že jsme Češi, protože jak známo, Češi a Maďaři odmítají uprchlíky a to se jí líbí. Má totiž sestru žijící v Maďarsku provdanou za nějakého tatara a tak je perfektně obeznámená se situací v našich zemích včetně sympatií velké části obyvatel visegrádské čtyřky a bývalého východního Německa směrem na východ, což je pro západní část Evropské Unie těžko pochopitelné. Tak pozor Žeňo, ať to moc nepřeženeš. My jsme totiž sluníčkáři a věříme, že Evropa včetně Středozemního moře je schopná pojmout nekonečné množství uprchlíků a tedy jde jen o to, jaké budou nakonec ty kvóty.

Seriozní prohlídku pokračujeme u našeho madrasa-hotelu, jehož součástí je minaret Kalta Minor, odevšud viditelná dominanta starého města. Na první pohled tento minaret jako minaret nevypadá, spíše působí jako blok jaderné elektrárny. Je totiž nedostavěný a s výškou 29 metrů dosahuje pouze

1/3 svojí původně naprojektované výšky. Průměr základny minaretu měří 15 metrů. Důvodem nedostavěnosti minaretu je prý to, že Khán se byl jednou mrknout, jak stavba krásně pokračuje, vylezl po schodech nahoru a zjistil, že z té výšky je perfektně vidět do jeho harému a kdyby se pokračovalo ještě trošku dále, mohl by tam vybírat vstupné za peep show. Tehdy ještě chodily na veřejnosti všechny ženy striktně zahalené a pohled do obličeje byl naprosté tabu, natož koukačka někomu do ložnice. Proto nechal stavbu zastavit. Mimochodem to říkala už Nataša v Taškentu, že mueziny v Uzbekistánu nevybírali podle toho, kdo jak krásně zpívá, ale kdo jak špatně vidí, právě ze stejných důvodů.

Dalším bodem dnešního programu je akrobatická šou. Jdeme na ní do jedné z mnoha místních madras. Termín madrasy popisuje historickou budovu, která dříve sloužila jako škola, většinou náboženská. Madrasy se rozšířily do světa ze sousedního Íránu a jejich význam je právě v tomto regionu největší. Uzbecké madrasy mají všechny podobnou konstrukci, je to 2-3 patrová budova čtvercového půdorysu s velkým dvorkem uprostřed. A jsou to obvykle ty nejkrásnější budovy. No a na dvorku této madrasy probíhá akrobatická šou, kterou zde po generace provozuje jedna místní rodinka akrobatů chodících po laně napnutém ve výšce asi pěti metrů. Akrobati jsou 2 bráchové, dvojčata, něco přes 20 let, jeden chodí po provaze, druhý mu stojí přitom na ramenou nebo sedí na hlavě, pak si k tomu berou i 3 letého chlapečka, který stojí úplně navrchu a vlasy přitom vstávají hrůzou, zejména když si při tom ten, co chodí, zaváže oči, aby neviděl na cestu. Chlapeček je na první pohled synkem jednoho z těch dvojčat, jen těžko však lze říct kterého. Hudební doprovod na buben a další nástroje k tomu dělá dědeček chlapečka resp. tatínek těch dvojčat, který vypadá také úplně stejně. Představení trávající 10 minut je pro nás úplně privátní, jsme jedinými hosty. Každý výkon proto odměňujeme hlasitým potleskem za což sklízíme děkovná pokývání. Vstupné máme součástí programu, ale nakonec posíláme holčičky dát mistrům ještě drobné spropitné za jejich skvělou šou.

Součástí vnitřních prostor madrasy s akrobaty je i malé muzeum, kam se jdeme na skok ohřát. Venku se totiž zatím nijak výrazně neotepluje. V muzeu nejvíce holčičky zaujaly ženské šperky. Masivní sada nhrdelníků, naušnic, náramků a dalších ověšovadel vážila 2,5 kg a dávaly je matky svým dcerám, které je pořád nosily na sobě. Důvodem bylo to, že tehdy rozvodové řízení probíhalo jinak než dnes. Tehdy stačilo, aby nespokojený manžel 3 x řekl „talák, talák, talák“ (česky „zapuzuji tě, zapuzuji tě, zapuzuji tě“) a byli rozvedeni. Žena se musela sebrat, nesměla si nic vzít a musela jít pryč. Tak alespoň měla šperky do základu a možná i ten manžel si při pohledu na ty krásné šperky toho třetího taláka na poslední chvíli rozmyslel. Po zbytek dne křičíme s Martinkou po sobě talák, talák, talák, ale jsme moc rádi, že to na nás nefunguje.

Jdeme před další khivskou madrasu na náměstí, kde se v minulosti vykonávaly popravy. Žěna nám vypráví, že podle výše prohrěšku se tu sekaly ruce, hlavy nebo kamenovaly nevěrné ženy, přičemž jejich tatínek byl ten první, kdo kamenem na svou dceru házel, aby ho dav následoval. Tyto barbarské zvyky se odehrávaly ještě ve 20. století. Když sem dorazili bolševici ve 20. letech, snažili se věci měnit, zavádět principy rovnosti, nicméně rozjetý tanker na místě nezastavíš. Právo šaría zde platilo až do roku 1934, kdy bylo úplně zakázáno. Proto počátky rovnosti mezi roky 1920 a 1934 byly dost krušné, kdy třeba ženy zde na tomto náměstí zapálily vatru, houfně pálily svoje šátky zahalující jim obličej, aby pak přišly domů a tam konzervativní tatínek s manželkou, když je uviděli, tak je místo lásky zahrnuli kamením.

Jdeme kolem dalšího muzea, kde nám Žěna demonstruje její výbornou citlivost a ohleduplnost na náročnost prohlídky pro naše malé holčičky. Ptám se jí, proč nejdeme dovnitř tohoto muzea. Tak jednak je tam moc lidí a za druhý ona má k tomu, co je uvnitř muzea, příliš co říkat, takže by se naše holčičky unudily k smrti. To je férová odpověď Žěno, vážím si toho. Pak to ale trochu kazí. Prý kolik mi je let. Trošku jsem zalhal, že jenom 45. Já, ty ses musel ženit pěkně pozdě, Uzbeki v tvém věku už jsou obvykle dědečkové. Tak to teda díky, Žěno, připomeň mi to, až budu hledat po kapsách na dýško pro tebe.

Počasí se zatím k lepšímu nemění a naopak začíná nám slabě pršet. Jdeme proto do kavárny Bir Gumbaz, kde si dáváme kapučínko pro dospělé a pro děti na zahřátí čaj s famózním ořechovým dortíkem, nejlepším zákuskem naší uzbocesty.

U jídla se pouštíme se Žěnou do vážnějších témat. Žěna vidí za rozpadem sovětského bloku a koneckonců za vším špatným roli Ameriky. Zatímco Martinka si hraje s holčičkami, kdo sní víc dortu, aniž by to ten druhý obřečel, Žěna do mě pere učebnicovou proruskou politickou propagandu. Když v minulém roce Uzbek spáchal teroristický čin v Sant Petěrburgu v metru, kdo si myslíš, že za tím byl? No jasně, celé to bylo zosnované a sponzorované Američany. Trump útočí na Sýrii a snaží se o destabilizaci celého regionu. Proč? Protože v zájmu Američana přece není silné a sjednocené Rusko, ale raději řada malých chudobných zemí. Jde přitom o zdroje, o suroviny, o ropu, o plyn atd. Pak se pouštíme do hádky ohledně elektromobilů, tedy jestli energie potřebná na výrobu elektřiny pro elektromobily z fosilních spalovacích elektráren je nižší než energie spotřebovaná klasickým spalovacím motorem a přesvědčuje mě, že elektroauta v zásadě nemají budoucnost. Prý to četla, napsal to nějaký ruský profesor, takže to je tutovka. Úplně lituji, že nemůžu vzít Žěnu ukázat do Kladna klukům z naší hospodské party, protože ta by do našich pivních diskuzí sedla jak hrnec na zadek. Je podobný expert na všechno jako my.

Po dortíku už neprší a pokračujeme dále. Na to, jak je Žeňa stará, malá a kulatá, kmitá po městě sem tam jak čiperka. Bere nás hlavními i vedlejšími uličkami a do toho nám vypráví o Khivě, jejích památkách a historii.

Hlavní cesta přes Itchan Kala vede od západní brány k východní. Přibližně uprostřed té cesty je Djuma neboli páteční mešita, jedna z těch dochovaných a opravdu starých-starých památek, která přežila i nájezd Čingiho. Byla postavená v 10. století a je to obrovská místnost, do které se vejde na 3000 věřících. Má rovný dřevěný zdobený strop, který podpírá na 200 vyřezávaných dřevěných sloupů. Čingi jako starý pragmatik z veliké mešity udělal stáje pro koně. V mešitě není koberec ne proto, že by zápach z koberce z tolika tisíc bosých nohou zabil i Čingiho koně, ale protože by pak při ukončení modlitby nikdo venku nenašel své boty. Dnes v mešitě je zápach spíše příjemný, ale Žeňa nás nabádá, ať naše děti sloupy moc nelížou a radši ať na ně ani nesahají. Dřevěné sloupy totiž napadli termiti a památkový úřad se je snaží zachránit nějakou hodně drastickou chemií, která kromě termitů zabíjí i lidi. Po této informaci se už dlouho v mešitě nezdržujeme.

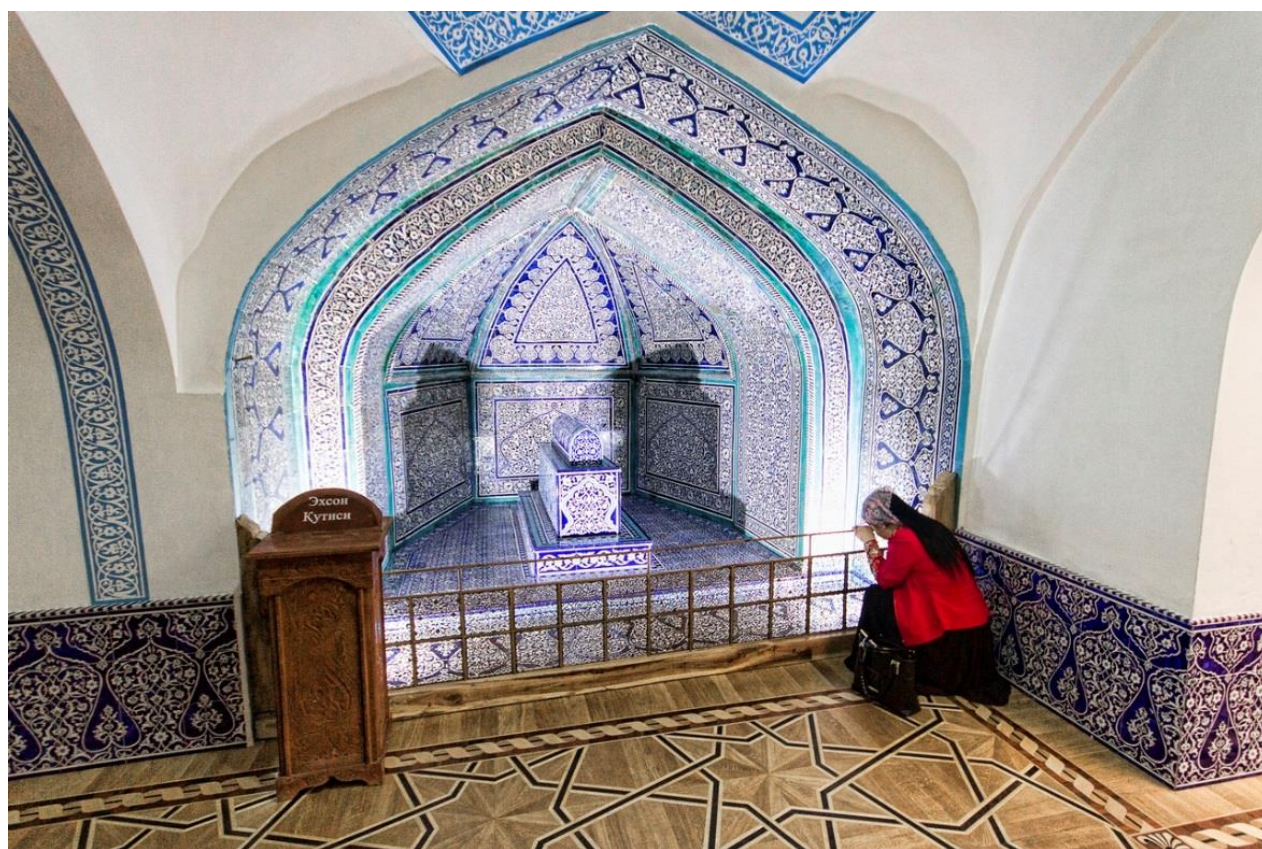
Jdeme do místního bazaru, kde prodávají suvenýry a další cetky. Jako zkušeným cestovatelům s dětmi je nám jasné, že udržení vysoké úrovně jejich cestovní morálky nebude zadarmo, a že tento aspekt cestování je neradno podceňovat a zanedbávat. Strategickým úkolem je uspokojit zájmy všech rodinných příslušníků, které jsou občas dost mimochůdné. Zájem holčiček je něco krásného a blýskavého, zájem maminky je, ať se to někam vejde a nepřekáží a zájem tatínka je, ať při placení peněženka příliš necinká. Proto taková krásná magnetka na ledničku by třeba perfektně naplnila zájmy rodičů, ale už se nepotkává se zájmy dětí a naopak to, na co obvykle ukazují děti, se nepotkává

se zájmem tatínka. Na tomto bazaru se všichni setkáváme u zdobených čepiček pro malé princezny, které jsou plné perel, třásní a zdobení. Eliška si vybírá modrozlatou, Amálka červenozlatou.

Pokračujeme do paláce místního Khána. Titul Khan/Chán (neplést s tchánem) zde označuje vládce už od dob, co tu všude vládnul Čingi. Když už jsme u něj, anglicky se mu říká Genghis Khan, což se jako Čingischán rozhodně nevyslovuje, navíc různí průvodci mu říkají tak či tak, takže mi prostě chvíli trvalo si tyhle 2 kluky spojit do jednoho. Jak všichni z hodin dějepisu vědí, Mongol Čingi dobyl největší říši, jaká kdy existovala, dostal se až do Evropy. A Čingimu vděčíme i za tu hedvábnou stezku, protože zajistil celou její trasu pod jednu politickou správou a tedy její bezpečné fungování. Poslední poučka k budoucím vojevůdcům, Čingiho vojenský úspěch tkvěl v absolutní důvěře svým generálům.

V domu Khána jsme sami. Paní, co tu hlídá, si skočila ven na cigárko a tak mi Žeňa zvedá zábranu, abych si mohl jít na Khánovu postel na chvíli vyzkoušet, jaké je to býti Khánem. Je to fakt dobrý! Škoda že jsem nemohl vyzkoušet další věci. Khán měl totiž 4 manželky a kolem stovky konkubín, většinou ve věku 8-15 let. Prý, když jim bylo maximálně 18, tak je poslal pryč jako přestárlé, což ale já bych rozhodně nedělal.

Jdeme do nekropole filozofa, poeta a wrestlaře Pohlavana-Mahmúda, dnes náboženského centra Khivy, kam se chodí modlit věřící i nevěřící. Když tam jsme, v rohu místnosti sedí a krásně zpívá postarší imám sůry, modlí se tam mladá krásná paní u hrobky Pohlavana, ať pomůže jejímu mužovi a naše holčičky se překřikují, která má větší hlad.

A hlad je to, oč tu běží. Úplně jsme v té záplavě památek zapomněli jíst. Říkám Žéne, že je nutné to okamžitě napravit, jinak se mi rozpadne rodina. Ta nás odvádí do restaurace nacházející se vedle minaretu a madrasy Islám Kodža, kde s námi zůstává do momentu, než si objednáváme papání. A pak se s námi loučí. Prý nám už nemá co ukázat, všechny hlavní pecky Khivy jsme viděli. Přemlouváme jí, ať si dá alespoň s námi oběd, ale prý né, je unavená a těší se už domů, což chápeme. Trávit čas s námi je jen pro opravdové psychické otužilce. *Spasíba i dosvidania Žéno.*

Dnešní oběd je uzbecké klasika - saláty, kebaby, chléb. Amálka u obědu zlobí a tak jí zabavujeme šátek z velblouda a její novou čepici s cingrlátkama, což se nesetkává s pochopením. Po obědě jdeme do hotelu na odpolední siestičku. Přicházíme na pokoj v 14:45, odcházíme v 16:15.

Jdeme opět po hlavní třídě od našeho hotelu Orient Star, dříve madrasy Muhammada Amin-Khána, té s nedostavěným minaretem. Už během dne jsme si všimli pouličního stánku prodávajícího chlupaté velké čepice typické pro místní muže, podobné jako nosí tataři, když prchají z Krymu. Jsou z ovčí vlny, a když si dám takovou chlupatou čepici na hlavu, vypadám v ní podobně dobře, jak jsem vypadal za mlada, když jsem ještě používal tu speciální vodičku na růst vlasů. Jenže pak se mi rozbila, vylila se mi celá na koberec a vlasy na mé hlavě šly do kopru, narozdíl od koberce, který musíme dodnes pravidelně stříhat. Martince se evidentně také líbím, protože mi přitom zpívá árie z Formanova muzikálu Hair. Prodávají zde i další kožešinové čepice z lišek, sobů a dalších chráněných tvorů a tolik typické pro Karlovy Vary v zimě. Zahleděn sám do sebe a do mé nové chlupaté čepice tak nestačím včas zachytit Martinčiny aktivity v oblasti testování čepic dětem a v momentě, když rozpoznávám nebezpečí, je už pozdě a chtějí po mně, abych platil. Zkouším chvilku apelovat u rodinky na práva zvířat, ale zlý pohled je mi odměnou. Nezbyvá mi než odměnit vysmátého prodávče. Snažím se alespoň sám sebe rozradostnit tím, že Martinka je tak velký mozkovník, že žádná čepice se na její hlavu nevejde.

Jdeme s našimi novými čepicemi na hlavách hlavní ulicí Khivy a rázem se veškerá pozornost obrací na nás a každý se chce s námi vyfotografovat. Amálka má čepici červenou, Eliška fialovou, já symbolicky hnědou a je třeba si přiznat, že nám to všem dost sluší. Proto jsem následně rozzloben, když zjišťuji, že Amálka hraje s novou čepicí hru „má mě rád/nemá mě rád“ a trhá z ní chlupy. Pořádně jsem jí za to vyčinił a ta teď na mě okatě truceje.

Odpoledne je hezčí počasí, než bylo dopoledne, takže ty zimní chlupaté čepice vlastně už nejsou zas tak potřeba, ale jak nám říkala Žeňa, zde se nosí i v tom nejparnějším létě, neboť chladí. Také jsem tomu nevěřil, než jsem si to vyzkoušel na vlastní kůži. Princip je v tom, že se v té čepici šíleně potí hlava, úplně tam teče, a když se sundá, a stéká to, tak to chvilku fakt chladí. Jen když jsem pak tu moji mokrou zpocenou čepici půjčil holčičkám, předvedly nám hysterické štítivé scény.

Jdeme do místní čajovny na pivo popř. na čaj, každému co libo jest. Po zastávce v kavárně jdeme zpátky na hlavní třídu popocházet se v čepicích a postávat na focení. Fotí si nás i ty staré paní se zlatými zuby, které si jinak normálně fotíme my.

Když jdeme (úplně náhodou Martinko) kolem řezbářské dílny, kde se mi dnes líbil skládací vyřezaný stojánek na knížky, zabíhám tam se podívat, zda už starý řezbář není doma. Je a stojánek mi prodává za mnou požadovanou cenu a ani přitom nesmlouvá. Jen se pořád směje a ukazuje na chlupatou čepici na mojí hlavě. Příště si jí pravděpodobně vezmu, až půjdu kupovat nové auto.

Vracíme se k západní bráně, u které se nachází stará pevnost Kunya-Ark. Její součástí je strážní věž, na kterou neplatí naše vstupenka a je nutné doplatit 10 000 somů. Výhled ze shora za ten jeden dolar

rozhodně stojí. Je odsud výhled na celé staré město a teď v podvečer je i svítí slunce, které se jinak celý den schovávalo.

Slunce zapadá, je po sedmé, je čas večere. Plánovali jsme jít do nejlépe hodnocené restaurace Khorezm Art, která má ale z nám neznámého důvodu zavřeno. Jdeme tedy do restaurace Mirza Boshi, které jsme si všimli během dne. Dáváme si sadu různých jídel jako je polévka *langman*, polávka *moskurda* (rýžová s fazolemi), *plov* na jistotu pro děti a místní khiváckou specialitu *shivit-oshi*, což jsou koprové zelené nudle s mletým masem. K tomu máme čerstvé saláty a lahvinku uzbeckého červeného vína. Večere probíhá klasicky. Nejdříve přinesou úžasný chléb, na který se vrhnou hladové děti a okamžitě ho snědí. Pak nám děti snědí zeleninové saláty, a když přinesou hlavní jídlo, tak se tváří, že jim to nechutná, a že už vlastně ani nemají hlad. A pak nemám být tlustý.

Dojídáme, platíme. Nedopitou láhev červeného vína si беру s sebou zpátky do hotelu, protože ze dneška si budu dělat hodně poznámek, tak abych přitom neumřel žízni. Teď mně napadá, když si tak po sobě čtu povídání z dnešního dne, jestli to víno nebylo nějaké silnější než obvykle. Možná se mi to jenom zdá.

Po cestě na pokoj se na chvíli zastavujeme na nádvoří naší madrasy a hotelu Orient Star. Je to zde jediné místo, kde funguje internet.

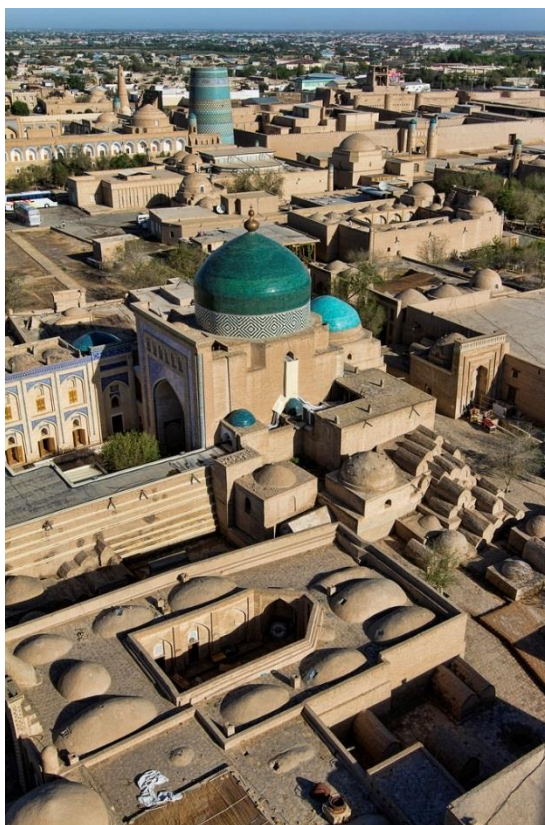
Po 9. večer dorážíme na pokoj, následně umyté holčičky koukají na pohádku na tabletu, Martinka si čte a já si dělám poznámky.

D4 – Z Khivy do Bukhary – 1. 5. – úterý

Dnešní noc je hrozná. Zdá se mi, že vůbec nespím, a když se rozhodnu teda se na to spaní vykašlat, tak zjišťuju, že se mi to, že nespím, jenom zdálo, zatímco jsem krásně spal a teď nemůžu opravdu spát a navíc už se mi to vůbec nezdá. Zabírám až kolem 5. ráno a to spím opravdu tvrdě, protože budík ve ¾ na 8 mě ne a ne vzbudit.

Kupodivu spáček Martinka už nespí, zato holky spí jak Růženky. Vstávám a domlouvám se s Martou, že já si ještě jednou skočím proběhnout Khivu a že se potkáme v naší hotelové snídačce ve ¾ na 9. Mým cílem je vyběhnout na 57 metrů vysoký minaret stojící u madrasy Islám Khodža, na který vede 106 pořádně vysokých schodů. Cesta po vnitřním točitém schodišti je prakticky ve tmě, takže intenzita zážitku je hodně vysoká, podobně jako moje tepová frekvence na posledním schodu. Odměnou za rozcvičku je mi výhled na starou Khivu zalitou dnešním ranním sluncem. Dnes bude krásně.

Po opatrném sestupu z minaretu si jdu ještě jednou proběhnout oblíbené části tohoto starého města. S holkama se potkávám, zrovna když vylézají z hotelu, že půjdou na snídani do vedlejší budovy. Snídaně je podobně nenadchávající jako včera, jen dnes už víme, kde správně hledat. Během snídaně nám přináší milá místní paní knihu hostů, zda bychom do ní něco hezkého nechtěli napsat. Samozřejmě chtěli. Zastávám názor, že kritika je snídaně šampiónů, protože jen ta tě může posunout kupředu a chystám se jim to vytmavit, že ke snídani nebyly párečky, křupavá medová slanina, ani míchaná vajíčka, která mám také ke snídani moc rád. Procházíme knihu a čteme si, jak se každý v ní rozplývá, jak je to tu úžasné. Tohle není kniha na kritizování. Zklamaně jí přenechávám Elišce, ať zplodí nějaký pochvalný text, já jim to vytmavím později na tripadvisoru.

Po snídani se dobalujeme, ucpáváme záchod ignorancí cedule s instrukcemi neházet papíry do záchodu, a rychle se odhlašujeme z hotelu, než si toho všimnou ostatní hosté. Náš šofér Otobek už na nás čeká u zadní hotelové zdi, kde nás předvírem večer vysazoval. Nasedáme do auta, mimochodem stejný, devítimístný, Hyundai model jako v Taškentu, a vydáváme se na dlouhou cestu do města Bukhary.

Čeká nás ujet 470km, cesta má trvat 6-7 hodin jízdy. Prvních 100km je po mizerných dřevých silnicích připomínající krajské silnice pod správou Středočeského kraje v městě Kladně. Následuje 250km krásné dálnice a posledních zhruba 100km zase po silnicích víceméně mizerných.

První naše zastávka je po asi hodině a půl jízdy u řeky Amudarji. Tato životadárná řeka vzniká v oblasti západního Pamíru z tajících ledovců a sněhu a zaniká v deltě vlévající se do jižního břehu

vysychajícího Aralského jezera, o kterém si ještě něco později povíme. Její tok měří 1 415 km a kdyby nebyla, Uzbekistán by dnes vypadal úplně jinak. Na osvěžovací zastávce se holčičky hlásí o svá práva k návštěvě toalet. Nedaleko opravdu stojí větší budka s nápisem záchod. Jsem vyslán na inspekci. Noční můry po tomto zážitku mě zřejmě budou provázet po zbytek života. Holčičky tedy jdou na záchod do bezpečné vzdálenosti od této budky a já už nikdy nechci chodit na žádné inspekce.

Pokračujeme další 2 hodiny jízdy především přes poušť Kyzylkum (česky Červená poušť). Je to nehostinná krajina rozprostírající se mezi řekami Amudarja a Syrdarja, která teče paralelně s Amudarjou, jen o 500 km více na sever. Všude samý štěrka a písek táhnoucí se podél silnice opticky do nekonečna. Na druhé straně Amudarji to není o moc lepší, tam je podobně známá poušť Karakum. Karakum a Kyzylkum, to si pamatuju ze zemáku, když jsem byl chlapec malej. Teď to vidím na vlastní oči a nic to se mnou nedělá. Tohle rozhodně není speciální místo. Holky si krátí dlouhou jízdu hraním her na tabletech, my si s Martinkou povídáme o našich cestovatelských plánech na následující dva roky.

V půl druhé odpoledne stavíme na oběd v restauraci, která asi nemá jméno, ale u které stojí několik dalších autobusů s turisty, dnes převážně Rusky mluvícími. Restaurace má pozitivní přístup ke zvířatům. Uvnitř restaurace hnízdí u stropu jiříčky a je tu i pár holubů, takže holčičky mají se o koho starat, aby hlady netrpěl. Dáváme si jehněčí šašlik s cibulkou, salátem a domácím chlebem, nic jiného tu stejně nemají. Je to ale naprosto skvělé. Náš šofér obědvá u stolu s námi a my ho testujeme na rodinné záležitosti. Otobek má 3 děti, nejstarší kluk má 13 let, další kluk 7 let a nejmladší holka má 5 let. Je ze Samarkandu a v sezóně jezdí autem prakticky pořád a mimo sezonu (červen až srpen + prosinec až únor) je s rodinou a odpočívá. Auto, kterým jedeme, patří jeho bratrovi, který má taková auta čtyři a je to jejich společné podnikání. Také nám říká, že dnes nemusíme pospíchat, protože do Bukhary přiletěl na návštěvu turecký prezident Erdogan a centrum, kde se nachází náš hotel, je hermeticky uzavřené a bude se otevírat až někdy po páté hodině odpolední.

Po obědě vyrážíme na další dlouhou cestu po dálnici uprostřed pouště. Kdo tvrdí, že výhled z okna na stále stejnou poušť nikdy neomrzí, tak kecá. Snažíme se proto zabíjet čas všemožně i nemožně. Nakonec všichni na chvíli usínáme a budí nás až podivné turbulence. Naše auto vyjelo z dálnice do pouště, protože Otobek také zachrápnul, ač se v reakci na náš přísný pohled snaží tvrdit, že se jen vyhybal něčemu na silnici. Dáme si na tebe bacha a ty na nás taky.

Když dálnice skončí, my víme, že nám do cíle zbývá rovných 100km a podle navigace v telefonu, kam jsem si stáhnul offline google mapy, abych mohl Otobeka kontrolovat, víme, že pojedeme ještě hodinu a třičtvrtě. Projíždíme už většinou obydlenou krajinou a tak alespoň se nechá dívat na “něco” podél silnice. Naše holčičky po obědě krásně spaly a teď si hrají hry na tabletech. Kromě toho Eliška ještě čte Harryho Pottera a za celý den přečte krásných 30 stránek.

V půl šesté jsme v Bukhaře, turecký prezident Erdogan je fuč. Náš hotel Omar Khayyam je uprostřed historického centra, kam se opět nedá zajet autem. Naštěstí máme Otobeka, který nám táhne kufry a pravděpodobně se diví stejně jako já, co v nich všechno může být. Je neuvěřitelné, co všechno holky s sebou potřebují, ale zpochybňovat to nebudu, mohl bych snadno přijít k úrazu. S Otobekem se domlouváme na zítra na 9:30 a jdeme se ubytovat. Hotel není zdaleka tak romantický, jako včerejší středověká madrasa, na druhou stranu teče teplá voda, splachuje záchod, slušný WiFi internet funguje i na pokoji, takže si vůbec nemůžeme stěžovat.

Po krátké chvíli pokojové relaxace a převléknutí do čistého vyrážíme do města. Nemáme v úmyslu přehánět to s návštěvou památek, ale čistě pragmaticky nalézt nejlepší restauraci ve městě a dát si tam dobrou večeři. Do navigace zadáváme restauraci Old Bukhara, která je místní 1# podle tripadvisoru a kterou po 10 minutách chůze s navigací v ruce nacházíme. Restaurace je velická, je úplně prázdná a obsluha nás hned vyhazuje s tím, že bohužel nemáme rezervaci a vše je plné resp. rezervováno pro skupiny. Dělán na ně udivený obličej, ukazuju jim rukama, že s tím tedy zásadně nesouhlasíme a vysvětluju jim, že se nadlábnem dříve, než první skupinka hostů stihne dorazit. Jenže moje pověstné charisma dnes nějak nefunguje, snad špatný biorytmus nebo co, s místními klukama není řeč a rodinné spory jsou teď už jen o to, jestli - kdyby mě Martinka neodtáhla násilím pryč - tak bychom nakonec dostali najíst nebo přes držku.

Jelikož jsme bez internetu a nemáme žádný B-plan, lezeme do první restaurace, která se nám namane do cesty. Dáváme si opět jehněčí (na něm s Martinkou prostě ujíždíme), čevabčiči s hranolkama pro děti a k tomu čerstvé saláty. Je to dobré, ale včera jsme si navykli na ceny významně lepší. Nedá se nic dělat, jsme holt v nóbl velkoměstě.

Z restaurace jdeme zpátky do hotelu, proti kterému je kavárna Wishbone Cafe. Nevím už, koho napadlo sem zajít, ale tohle místo je ráj na zemi. Šéfuje tomu Němka, mají zde úžasné kafe a k tomu výborné ořechové nebo mrkvové dorty.

Po návratu na pokoj následuje náš tradiční uzbecký večer. Spinkat jdeme v 23:00 místního času. Poslední slova dne, na která se vzpomínám, pronáší Eliška: „Tatínku, neřekneš nám nějakou pohádku, místo toho, aby ses rejpal v nose?“ Chrrrrr, chrrrr, chrrrrr ...

D5 – Bukhara I – 2.5. – středa

V hotelu Omar Khayyam se krásně spí! Matrace není tak měkká, jako ta v Taškentu, ani tak tvrdá jako v Khivě, prostě je akorát, je tu absolutní klid, krásná teplota a prostě úžasný. Proto, když zvoní budík v 8:00, vůbec se mi nechce vstávat, ale musím, než slečny zablokují koupelnu.

Snídaně je v přízemí a je tam dost plno, protože nikomu z místních hostů se nechce ven, kde dnes fouká arktický vítr, který jako vždy přichází z Ruska. V nabídce je standardní nabídka podobná jiným hotelům v Uzbekistánu sestávající z místních salámů pravděpodobně z koně a jiných domácích mazlíčků, sýry, marmelády atd. S Martinou nabíráme všechno, oni si to děti nějak rozeberou.

V 9:30 na nás čeká na recepci naše nová průvodkyně Lily. Ona se tedy nejmenuje úplně Lily, jmenuje se nějak podobně jako Konwezdžungle, ale v překladu to znamená lilie a tak jí máme říkat Lily. Je to čtyřicetiletá rázná černovlasá slečna, které září úsměv zlatem tak jako všem ženám v Uzbekistánu nad 25 let věku. Doufáme, že nebudeme muset navštívit místního zubaře.

Lily nás vede na prohlídku města Bukhary, která je opět nabitá památkami a historií, neboť to bývala jedna z nejdůležitějších křižovatek prastaré hedvábné stezky. Já jsem si před tím naivně myslel, že hedvábná stezka byla jedna klikatá cesta mezi Čínou a Evropou. Kdepak, je to změř různě se křižujících a obíhajících cest s Bukharou a Samarkandem jako nejdůležitějšími křižovatkami.

První místo výkladu se nám dostává v jednom z obchodních domů. V Bukhaře jsou tyto domy tři a jsou to místa, kam do Bukhary vstupovaly a kudy vystupovaly velbloudí karavany. Každý obchodní dům je zasvěcen nějakému jinému cechu podobně jako je to v Ankh Morporku. Tento patří šperkařům, další je čepičářů a poslední patřil měničům peněz, což byli židi i židáci v jednom. Tam, kde bývaly dílničky zlatníků, jsou dnes stánky prodejců šperků a tedy místo zájmu našich holčiček. My se ale zde nehodláme zdržovat a táhneme děti násilím pryč.

Jdeme k hlavnímu symbolu Bukhary, náměstí s velkým minaretem postaveným trojúhelníkem 1127 a zvaným Kalyan, což znamená – hádanka – správně, Velký. Jsou 3 typy mešit v místních končinách: 1. Djuma (páteční) = určená pro davy lidí, co přijdou v pátek se pomodlit, 2. Musalla Idgoh = pouze pro chlapy, zejména hojně využívané během svátků jako je ramadán a 3. Quzar = pro takové to dennodenní pomodlíčkování. No a tento minaret byl součástí místní páteční mešity, která se ale nedochovala, ale to vůbec neva, hlavně že se dochoval ten minaret. Hned u minaretu je další významná památka, madrasa Miri-Arab s dvěma modrými kupolemi na střeše. Madrasa Miri-Arab a minaret Kalyan formují religiózní a výchovné centrum Bukhary známé jako Poi-Kalyan. Přesně takhle se cítíme, když nám to vysvětluje Lily. Protože je to všude hezké, využíváme hojně historických kulis k focení našich roztomilých holčiček, které jsou tak trošku malé modelky.

Další naší zastávkou je manufaktura na koberce s přidruženým obchodem. V této továrničce sedí asi 20 nezletilých dívek a tkají hedvábné koberce, teda správně bych měl říci uzlují, protože se to dělá manuálně uzlík po uzlíku a nikoliv na tkalcovském stavu. Pro nás je nepochopitelné, jak to dokážou, že jim to tak krásně sedí, ale asi to prostě jenom umí. V této dílničce jich je sice jen asi 20 dívek, ale celkem jich patří pod tuhle společnost na 200 a některé to mají jako home office, další dílna je někde na vesnici za městem. Dívkám je tak 10-15 let, takže rozhodně fair trade, který si zaslouží podpořit. Proto jsme usazeni v krámku na lavici, dostáváme výborný zelený čaj na uklidnění a pan prodavač nám s pomocí Lily dává výklad, jak poznáme rozdíl mezi vlněným a hedvábným kobercem, jak poznáme pravý koberec od falešného (z každé strany má trochu jinou barvu), jak se liší rozdíl v kvalitě podle počtu uzlíků na cm čtvereční (od 110 uzlíků do 250 uzlíků), jaké jsou rozdíly ve vzorech podle regionů, jak dlouho trvá takový pěknější koberec uzuzlit (8-13 měsíců) atd. Chlubíme se, že už jsme si jeden takový krásný koberec přivezli z Íránu, z Isfahánu, což je Mekka všech korbecářů a hned nás ujišťují, že jsme trubky, neboť tady jsou ty samé koberce za polovic. To nás samozřejmě zajímá, tak se pochlub, frájo, za kolik? No protože jsme prý pěkní lidé z Čech a žádní nafoukaní Němci, tak místo 13 000 USD nám ho prý nechají za 7 000 USD a samozřejmě můžeme zkusit ještě trochu smlouvat. Nezkoušíme. Ten z Isfahánu byl za 400 USD. Tahle informace ihned Martinku chytá u srdíčka, že nás v Isfahánu určitě podrazili a prodali nám koberec falešně. Jako by to nebylo jedno, po všech těch skleničkách červeného vína, kterými jsem ho za ta léta pokřtil.

Koberec nekupujeme a místo toho jdeme za dalšíma místníma památkama, kterých se zdá být v Bukhaře nekonečné množství. U každého monumentu dostáváme výklad od Lily, která mluví

perfektní angličtinou bez ruského přízvuku tak typického pro místní průvodce. Lilin výklad je vždy zatěžkávací zkouškou trpělivosti našich dětí.

Další zastávkou je nejvyšší bod Bukhary, na umělém pahorku postavená pevnost Ark Citadel, sídlo bukharských khánů.

Pevnost je obehnána hradbami, za kterými si užíval života místní emírek s ženuškama a kde pracovalo k jeho potěše dalších 3000 lidí. Byla zde mešita, korunovační náměstí, místo odkud emír kázal lidem stojícím pod hradem, místo kde hrála kapela atd. Je tu toho prostě moc a tak se dělíme. Já jdu s Lily na odbornou prohlídku a holky ponechávám na lavičce osudu pod Martinky odborným dozorem. Když se po 15 minutách vracím s hlavou nafouknoutou jak balón znalostmi o Bukhaře, holčičky na mě hromadně skandují pokřik „my máme hlad!, my máme hlad!“. Ani není nutné to Lily překládat.

Jdeme přes náměstí Registán (písečné, neboť zde lidé stáli dříve na písku) do velké restaurace, kde zrovna obědvá nějaká škola a je tam plno dětí. Přesto se vejdemo k jednomu stolu. Objednáváme polévku s *pelmeni* neboli ravioly, zeleninové saláty z úžasné místní čerstvé zeleniny, plov pro děti a Martinku a šašlíka pro tatíka.

U oběda zpovídáme Lily. Lily se přiznává, že je stará svobodná panna, která ještě nepotkala toho pravého a při tom na mě nenápadně pomrkává levým okem, což zřejmě naznačuje, že se jí naše rodinka moc líbí. Lily je nepraktikující muslimka. Její táta se starším bráchou chodí do mešity jednou týdně v pátek, zato její mladší brácha to hodně žere, modlí se 5x denně a a ve zbytku času vyrábí po domácku výbušniny. Ptáme se jí i na její názor na USA a odpovídá diplomaticky ve

smyslu, že zde provádí mraky amerických turistů, a všichni jsou skvělí lidé, jen ti američtí politici stojí za pendrek.

Obsluha v restauraci trochu vážne a tak se stalo, že všichni jsou už po jídle, Lily volá číšníka, že zaplatíme, když já zvyšuji hlas, že jsem ještě nedostal můj šašlík a bez něj já nikam nejdu! Na to konto se Lily šíleně rozčílila (né na mě, ale na místní obsluhu) a šla je všechny férově zjebat. Pak je ještě jednou seřvala, když nám chtěli započítat při placení kromě šašliku hovězího a jehněčího ještě šašlík kuřecí, který jsme si sice také objednali (zákrm pro holčičky), ale který nám nakonec nikdy nedodali. Konečně poznáváme Lilynu pravou tvář a chápeme, proč ještě nepoktala toho pravého. Je to čistokrevná domina, ze které jde normálně strach.

Naproti restauraci a náměstí Registánu stojí další bod naší poznávací výpravy, páteční mešita Bolo-Khauz, kam se chodí řada Bukharanů modlit. Je po jedné odpoledne a to je přesně čas, kdy v mešitě probíhá nejdůležitější odpolední modlitba *Peshin*. To nebrání Lily vzít nás dovnitř a v tiché mešitě plné modlících se muslimů dát nám pětiminutový hlasitý výklad o historii a architektuře této mešity. Modlící se fousáci se na Lily mračí a syčí, ta je rychle sjede v uzbečtině a pokračuje v klidu dále v našem výkladu, nikdo si na Lily nedovolí. Lily si v tuhle chvíli už získala zbytek části našeho srdce vyhrazeného pro všechny průvodce světa, s ní máme pocit naprosté neohroženosti v jakékoliv situaci. Lily se prostě o nás postará. A my o ní! My jí totiž najdeme chlapa! Dejte mi prosím vědět, pokud víte o někom hodném vhodném t.j. dostatečně submisivním.

Před mešitou opět rostou posvátné morušové stromy a tedy máme šanci potěšit holčičky oškubáním místních polozralých plodů. Je to záležitost stejně nechutně lepkavá jako minule, takže to končíme hlasitým pokřikem, aby si holky neutíraly ručičky do jejich krásných šatiček.

Po prohlídce této mešity se setkáváme s naším šoférem Otobekem, který už na nás čeká a jeho jediným úkolem dnešního dne je převézt nás asi 2 minuty autem na druhou stranu starého centra, odkud zase půjdeme s Lily pěšky směrem k našemu centrálnímu hotelu, abychom po cestě dostali nalejvárnou k řadě madras, obchodních domů, mešit a dalších historických monumentů, které jsme ještě neviděli, ale máme od Stázinky naplánované na dnešní den. Lily podobně jako Nataša a zřejmě i Žeňa je královnou mezi průvodkyněmi, o čemž svědčí i fakt, že po ní chtěli, aby dělala průvodce Bukharou včera tureckému prezidentovi, ale už měla bohužel domluvené jiné klienty, které přece neodřekne. Škoda, Erdoganovi by se určitě líbila.

Po cestě nás Lily bere na návštěvu místního loutkového divadla a dílničky na loutky, kde nám pan loutkář předvádí tančící loutkové panenky a sbírku místních krásných loutek. Dostáváme i výklad k tomu, jak se loutky vyrábí. Jsou to v zásadě stejné loutky, jaké jsme si koupili už předevčírem v Khivě. Loutky se mezi sebou výrazně vzhledově liší a tak si každý člen rodiny vybral jednu loutku, která bude jeho charakterem, až budeme hrát společné loutkové divadlo. Zatím s nimi hrajou holky jenom šermovačku.

Lily nás bere i do dalších dílniček, kde se něco děje. V jedné nám ukazují, jak se tkají na tkalcovském stavu s 8 pedály šátky s osmi vrstvami a tam se nás Lily snaží přesvědčit si nějaký koupit, až to skoro vypadá, že to je obchod jejího bratra. V další dílničce vyrábí krabičky z lacquerwaru, které ručně maluje diplomy ověřená národní umělkyně. Krabičky jsou fakt nádherné, cena je odpudivá. Pak jdeme k další umělkyni, kteréžto manžel maluje miniatury na hedvábný papír nejlepší světové kvality a vystavuje je po celém světě, což dokazují na stěnách vyvěšené novinové články. Obrázky jsou to opravdu překrásné, ale co s tím? Na jiném místě ručně tepou krásné mosazné talíře. Prostě

v Bukhaře mají ty nejhezčí a nejpropracovanější suvenýry na světě a bohužel, cena odpovídá množství času a práce.

Konečně se také trochu rozjíždíme s nakupováním. V jedné madrase si Amálka vybírá pěkný náramek se zeleným drahokamem. Má totiž na něj svoje vlastní uzbecké penízky. Nechala jí je včera pod polštářem v hotelu v Khivě víla zubnička. Amálka si totiž večer před tím sama vytrhla kývající se zub. Nákupem šperku pro Amálku ale vzniká v naší rodině nevyvážený sourozenecký vztah a tak nastává hon po dalších šperkách, aby Eliška mohla srovnat s Amálkou skóre. Chytáme se až v jedné další madrase, kde si s Lily prohlížíme dochovanou původní třídu.

Následně v krámku pod třídou si Eliška vybírá stříbrný přívěšek na krk ve tvaru srdíčka. Přívěšek je otevírací a Éla si tam může dát fotku. Eli si to platí ze svého, protože na rozdíl od Amálky, Éla má našetřeno. A protože je to malá potvůrka, kupuje si rovnou 2 přívěšky. Kromě toho se srdíčkem bere další otevírací s knihou. To zase vychyluje váhy nerovnosti v neprospěch Amálky, které Elišky druhý přívěšek vhání do očí slzičky pocitu světové nespravedlnosti. Já nechápu holky, proč kolem toho děláte tolik virválu. Stejně vám to do večera všechno zabaví Martinka, snažím se holky kolegiálně uklidnit, ale má to spíše opačný efekt. Naše výchovné metody se moc líbí Lily, která vyrozuměla, že holky si kupují šperky ze svého a proto jim pomáhá dojednat u obchodníka dodatečné slevy.

U našeho hotelu se prozatím s Lily loučíme a jdeme si ještě sednout do protějšího Café Wishbone, kde mají ten pověstný ořechový dortíček a kávu, co chutná stejně jak v Itálii. Přitom děláme několik foteček holčiček v místním magickém světle.

Ve čtyři odpoledne jsme na hotelovém pokoji a máme perfektně čas si trochu zrelaxovat, holky pohrát se šperkami a pošermovat s panenkama. Další sraz máme s Lily v 18:30 před hotelem. Mart'á sice nechápe proč, ale já jo.

Přesně v půl sedmé jsme před hotelem, stejně tak Lily, která za ruku drží malého neduživého chlapečka. Sice je stejně starý jako Amálka, ale vypadá maximálně na polovic. Chlapeček se ale rozhodně nestydí, podává každému chlapácky ručičku a říká drsným hlasem HELLO. I tobě mládenče. Lily nás vede do restaurace Old Bukhara, stejné, odkud nás vyhodili včera večer, nejlepší to restaurace ve městě podle tripadvisoru. Zde se Lily s námi loučí, že prý tím její dnešní role končí a večeret budeme sami. Zítřka se potkáme zas v 10 ráno. Mart'á pořád nechápe, proč Lily s námi šla, ale já jo.

V restauraci nás vedou na horní terasu k nejlepšímu stolu a hned nám na stůl servírují 2-litrovou láhev coca-coly, krabici malinového džusu, dvoulitrovku bonaqy a láhev červeného merlota ročník 2009. Po chvilce bez našeho jediného objednání přináší 3 druhy salátů, po chvíli další předkrmy – pirožky plněné sýrem a masem. Martinka vůbec nechápe co se to děje, ale já jo. Pak ale k nám přináší obrovskou kytici různěbarevných lilií a je to všem jasné. Martinka má totiž dneska narozeniny a tohleto je její překvapková slavnostní večeře. Přejeme a zpíváme jí s holčičkami „hodně štěstí zdraví“, což je Martinčin oblíbený song, který jí spolehlivě vhná slzičky do očí.

Myslela si totiž, že její narozeniny zazdím, jak se mi to už v minulosti maximálně jednou povedlo, ale já ne, pěkně jsem to všechno dopředu zrežíroval a naplánoval s pomocí Anastázie a Lily a teď si můžu sebepyšně užít, jak mi to překvapení krásně vyšlo. Následují další chody slavnostní večeře jako je místní typická polévka *shurpa* s hovězím masem, 4 druhy grilovaných šašlíků a zmrzlina se štrúdlm s rozinkami. Večeře je na více jak 2 hodiny a teď už stopro víme, že v Uzbekistánu nezhubneme.

Za tmy jdeme zpátky k našemu 10 minut vzdálenému hotelu. Krámky se už pomalu zavírají. Opojen lahví vína a euforií z Martinčiných x-tých 25. narozenin v jednom krámku potkáváme krásnou ručně zdobenou čajovou konvici a tak Martinka dostane kromě kytice i dárek, celou malovanou čajovou soupravu. Za tři dni v Samarkandu sice potkáme hezčí, a tedy tahle nakonec skončí lapat prach u babičky namísto u nás, ale v tento mimořádně slavnostní večer mi dává veškeré právo tvářit se jako ten nejbáječnější manžel nemyslící na nic jiného než na svojí šťastnou ženu.

Jdeme na pokoj, kde se dělíme na dvě půlky. Kulturní Eliška čte Martince Kytici od Káji Erbena a méně kulturní část rodiny se dívá na notebooku na japonskou kreslenou pohádku „Ariety ze světa půjčovníků“ (jsou to nervy). Spát jdeme po 11. večer.

D6 – Bukhara II – 3.5. – čtvrtek

Dnešní noc není už tak krásná, jako ta včerejší. To 6-chodové večerní menu, co mi bylo líto nedojíst, tlačí v břišku jako sviňa. Navíc v 7:30 nás budí brutální bouchání na dveře našeho hotelového pokoje. Vybíhám ven podívat se, co se to děje a jestli náhodou nehoří. Nehoří. To jenom skupinka Japonců odjíždí a preventivně mlátí na všechny dveře na patře. Mám obrovskou chuť si zabouchat do Japonců.

V půl deváté jsme na snídani, která probíhá podobně jak včera, jenom dnes Martinka vynechává scénku s broskvovým džusem pro Elišku, která má na broskve alergickou reakci, při které se dává šíleně křičí, že jí pálí jazyk.

S Lily jsme domluveni na pohodovou desátou hodinu na recepci. V 9:35 nám volá Lily z recepcce, kde jsme, že už na nás od půl desáté čeká dole a my nikde. Zapínáme maximální zrychlovačku a za 20 minut jsme dole jako na koni, kde si s Lily vyjasňujeme, kdo je dnes ráno ten blbej.

Lily nás vede k autu parkujícímu kousek od velkého minaretu a s Otobekem popojíždíme do nedalekého parku, kde se nachází nejstarší důležitá čtvercová budova v Bukhaře. Středověké Samanidovo Mausoleum má být unikátní památkou světového významu pocházející z 9. století. Postavené jako rodiná hrobka předběhlo svou dobu a prostě jeho význam ani nedokážeme pořádně docenit, jak je mimořádný. Co dokážeme docenit je kousek od mauzolea se rozprostírající zábavní park, kam prostě musíme, ale ne hned, necháme si to jako zábavní program pro holčičky na dnešní večer.

Jdeme do další posvátné budovy Chashma-Ayub, která se překládá jako Pramen svatého Joba. Job, po němž se jmenuje jobovka, neboli nějaká sakra špatná zpráva, je zmíněn ve Starém zákoně. Bohatý Job žil v zemi Uz a stal se hříčkou sázky mezi bohem a satanem. Bůh se chlubil ďáblovi, jaký je Job zbožný muž no a satan na to, že je snadné být zbožným, pokud máš všeho dost. Požádal boha, aby

ho nechal Jobovu zbožnost otestovat vlastními metodami. A tak se také stalo. Nejdříve Joba připravil o zvířata, pak o dům, pak zahynulo při neštěstí všech deset Jobových dětí, z Joba se následně stal žebrák, nakonec d'ábel seslal na Joba malomocenství a nařčení, že nevinného by Bůh takhle trpět nenechal. Job ale na to pořád jen „no toto, no toto, no toto, no toto, ...“ a nepřestával se modlit, až když mu d'ábel zabil i ženu, Job na to „no proto“ no a d'ábel musel definitivně přiznat svojí prohru. Job se uzdravil, našel si novou mladší kočičku, pořídil si dalších 10 dětí, a jelikož se ve zdraví dožil sto čtyřiceti let, stihnul se opět stát i bohatým. Morál z toho je, že když se ti děje něco špatného, je to jen proto, aby se ti následně událo něco ještě lepšího. No a právě tento Job na své nové cestě k bohatství přišel sem, do pouště, kde všichni trpěli nedostatkem vody a rozhodl se místním pomoci. Vzal svoji hůl, zapíchnul jí právě zde do země a střík, čistá voda s léčivými účinky se dere ven. Následně nad tímto zázračným pramenem, kterého máme možnost se napít, ale ze strachu, zda nejde o nějaký další d'áblův test na nás, odmítáme, stojí tato speciální mešita s kónickou kopulí. Součástí budovy je muzeum věnující se vodě, vodním tokům v Bukhaře, umělým nádržím, přírodním jezírkům atd. a dělá to z pohledu historického vývoje z dob velbloudích karavan putujících na hedvábné stezce až do dnes, kdy většina Bukhary je zásobována vodou z řeky Amudarji.

Jedna část tohoto muzea je věnována Aralskému jezeru, které ještě v 60. letech bylo tak velké, že s rozměry jen o malinko menšími než jsou rozměry celé České republiky se mu říkalo Aralské moře. Dnes má jezero méně než 10% původních rozměrů. Může za to plánované hospodářství Sovětského Svazu, kdy termín ekologie byl spíše termínem neslušným než módním hitem jako je tomu dnes. Voda z řek Amudarji a Syrdarji plnící Aralské jezero se využila k zavlažování tehdy nově vzniklých bavlníkových polí, která jsou velmi náročná na vodu. Situace se nadále zhoršovala i po získání nezávislosti, protože bavlníkový průmysl byl jeden z mála fungujících i po rozpadu SSSR a tedy bylo nutné ho udržet pro přežití lidí a země. Dnes je situace jiná a stát se snaží postupně bavlníkový průmysl utlumovat tak, aby se Aralské jezero mohlo vrátit do původních rozměrů. Vyschlé Aralské jezero dnes připomíná bizarní hřbitov lodí, kde uprostřed pouště z písku a soli se nachází řada rezavějících vraků lodí, zatímco nejbližší voda je desítky až stovky kilometrů daleko. Díky soli usazené na bývalém dně Aralského jezera se navíc jedná o krajinu značně neúrodnou a i nezdravou pro život. Navíc jsou zbytky jezera kontaminovány hnojivy a pesticidy tak, že voda je prakticky jedovatá. A aby toho nebylo málo, na aralském ostrově Vozrozhdeniye byla za sovětské éry tajná

laboratoř biologických zbraní, takže ještě je to tam plné anthraxu (sněti slezinné) a dalších dobrot. Takže obnova jezera ještě pár let zabere a my se toho už asi nedožijeme.

Po prohlídce Jobova pramenu a vodního muzea nás čeká oddychovka od památek, návštěva Bukharského hlavního bazaru. Lily se tu perfektně vyzná a se svojí nevstydavou dravostí s námi lítá z jednoho kraje bazaru na druhý a zase zpátky. Podobně jako Nataša v Taškentu, i Lily u každého stánku něco uzme aniž by se prodejce zeptala na svolení a dává nám to ochutnat s komentovaným výkladem. Procházíme sekcí chlebů, které jsou jiné a tedy chutnají jinak v Bukhaře, jinak v Taškentu, jinak v Khivě a budou chutnat jinak i v Samarkandu. V sekci sušeného ovoce kupujeme sušené meruňky plněné vlašskými ořechy (moc dobrá věc), jádýrka z meruněk obsahující kyanid (ty beru zlobivým kolegům do práce, také moc dobrá věc) a oříšky v cukru (ty si Martinka nechává pro sebe, také moc dobrá věc). Zkoušíme také sušené melouny a chalvu, ale oběho se záhy přejídáme a tedy nebereme. V sekci čerstvého ovoce ochutnáváme různé druhy jahod tak dlouho, že už žádné opravdu nechceme. Lily sice prý normálně nakupuje v supermarketu, ale sem ráda chodí pro čtvrté věci jako je ovoce, zelenina, pečivo atd.

Po oddychovce na trhu nás čeká další seriózní sightseeing museum Fayzullky Khodjaeva.

V tomto jeho domě přestavěném na muzeum můžeme vidět, jak si žili feudální boháči ještě ve 20. letech minulého století, než jim to bolševici zkonfiskovali. Dům je nádherně dekorativně zdobený a má mnoho místností určených k různým účelům. V jedné místnosti je kolébka a zde dostáváme od Lily výklad, jak v praxi fungují uzbecké kolébky pro novorozence, které jsou dodnes hojně používané. První zásadní věc, miminka nenosí zde plínky, kolébka je tedy naprosto ekologická. V

kolébce je vestavěný odnímatelný nočník, a s pomocí dřevěných dutých tyček odlišné konstrukce pro chlapce (vypadá jak fajfka, do které se strčí pindík) a pro dívky (tyčka s nástavcem na pipi) kojenci rovnou čůrají do toho integrovaného nočníku. Možná se ptáte, zda tyčka náhodou nevyklouzne. Nevyklouzne, protože dítě je v kolébce pevně přikurtované, aby se nemohlo vůbec hýbat. V tuto chvíli už jdou na Martinku mrákoty a snaží se Lily slušně vysvětlit, že tento přístup k dětem je nehumánní. Bojovníci Lily v tuto chvíli brunátní obličej a tvrdnou rysy. Tohle si na ní ještě nikdo nikdy nedovolil. Dostávám na chvíli o Martinku strach, Lily se ale po chvilince uklidňuje zjišťujíc, že Martinky názory jsou pouhopouhá nevědomost a né snaha žárlivé ženy svést bitvu o svého manžela. Kdepak, přivazovat miminka je naprosto správné, takto to má být, ona takto také vyrůstala a nenechalo to na ní vůbec žádné následky (hahaha) a ona sama, až bude mít děti, tak je také bude pevně přivazovat, protože takto je to tradiční a konec debaty na toto téma!

Jelikož jsem slíbil Lily, že jí seženu v Čechách chlapa, tak zde uvádím její fotku. Vybral jsem symbolicky tu s kolébkou, aby bylo vidět, že to bude moc hodná maminka a že už se moc těší, až jí někdo zasadí miminko a ona ho pořádně sváže. Takže ještě jednou prosím, kdo byste měl seriózní zájem, dejte mi vědět a já vám dám na Lilinky wocápa. Je to fakt skvělá holka.

V půlce prohlídky muzea se opět dělíme na zvědavce (já sám), kteří jdou s Lily na průzkum černé kuchyně a dalších místností s excelentním fundovaným výkladem a na skupinku nenažranců (zbytek rodinky), kteří už to nemůžou hlady vydržet a doplňují rychlé cukry u stolu buržousty Fayzullky Khodjaeva, který byl také nenažraný a proto ho bolševici popravili v roce 1937 a zbytek jeho rodinky poslali na pracovní dovču na Sibiř.

Po prohlídce tohoto muzea opět popojíždíme kus autem. Cílem je madrasa Chor Minor, v překladu „Čtyři minarety“ a vůbec nebudu napovídat, proč se tak jmenuje. Je to perfektně zachovalá stavba postavená v 17. století bohatým Turkmenem Caliphem Niyazkulem. Lily se nám zde vevnitř na chvíli ztrácí, aby nás po chvíli překvapila dárkem k narozeninám pro Martinku. Navzdory tomu, že Martinka stále pochybuje o správnosti bandáže miminek, dostává od Lily krásnou uzbeckou peněženku, k tomu jí Lily přeje vše nejlepší k věrejšším narozeninám a mám pocit, že tam dokonce i nějaká ta pusinka padla. Lily je prostě naprosto sladká a máme jí moc rádi, takže pokud je někdo volný (ať jsi chlap nebo žena), prosím neváhejte.

Po cestě od Chor Minor k autu procházíme starou zástavbou. Lily nás testuje, zdalepak víme, proč domy nemají okna na hlavní ulici. Nevíme. No to je ze starých časů, kdy pohled do tváře cizí ženy byl v přímém rozporu s dobrými mravy. Obava byla, že jelikož ženy jsou od podstaty drbný, kdyby byla okna do ulice, ženské by určitě čuměly z okna ven a někdo by je mohl vidět. Takto jsem to alespoň pochopil já.

Nasedáme do auta a jedeme zase autem do centra, konkrétně k jezírku, u kterého se nachází architektonický komplex Lyabi-Khauz skládající se z několika monumentů jako je největší madrasa v Bukhara Kukeldash nebo další madrasa Nodir Divan-begi. Uprostřed komplexu je umělé jezírko nebo spíše reservoar na vodu pro zásobování vodou centrální Bukhary. Jezírko je obklopené stromy, 500 let starými morušemi. My jsme si toto místo už prohlíželi včera (právě v Kukeldáši si včera Amálka pořídila svůj krásný zelený náramek, který v tuto chvíli ještě pořád má, ale už dlouho nebude) a kde nám Lily říkala, že v Uzbekistánu se říká „všechny cesty vedou do Lyabi“ podobně jako se to u nás říká o Římu. Kdysi sem totiž vedly cesty z 11 městských bran. Naším dnešním cílem

ale není zopáknout si turistickou poznávačku, nýbrž udělat si rezervaci v místní restauraci Lyabi House, která je přímo na břehu tohoto jezírka a která je tou nejkrásnější a nejromantičtější restaurací v Bukhaře, pokud ne v celém Uzbekistánu. Chceme sem jít dnes večer, ale jak se zdá, je vše plné. Slova se ujímá Lily, přepíná do uzbečtiny, zvyšuje hlas a rázem si prý máme vybrat místo, jaké se nám nejvíce líbí. Bereme samozřejmě to nejlepší na břehu v polovině jezírka. Nechtějí ani naše jméno, prý stačí, až večer přijdeme, když řekneme Lily.

Večeře by tedy byla vyřešená a teď kam na pozdní oběd? Všechna Lily nás vede do další nedaleké restaurace, bývalého karavanseraje (to slovo miluju, značí hotel pro karavany) a vypadá to zde opravdu krásně. A pak to přichází. Je nám jasné, že to jednou přijít muselo, ale zrovna teď? Lily se s námi loučí. Jakože definitivně. Dáváme jí slušné spropitné vědouce, že nedokážeme odměnit to, jak dobrá opravdu byla, i kdybychom opravdu chtěli. Lily se na věky nesmazatelně zaznamenala do našich srdcí a zařadila se tak na velmi krátký seznam těch absolutně nej-nej-nej průvodců, které jsme kdy zažili. Měj se krásně Lily a jak jsem slíbil, makám na tom chlapovi pro Tebe.

Jak krásně karavanseraj vypadá, tak mizerná je místní obsluha. Jídlo je sice tradičně uzbecky výborné, ale bohužel vždy nám přinesou jenom polovinu toho, co si pokaždé objednáme. A jsme přesvědčení, že problém není v nás. Alespoň to má pozitivní efekt při placení. U oběda zlobí Amálka a přichází tak na několik nekonečně dlouhých minut o svůj náramek ze včerejška. Aby ho dostala zpátky, musí nám předvést, jak umí být také hodná. To je pro Ámu sakra nesnadný úkol, ale nakonec to zvládá a náramek je opět její (alespoň na nějakou dobu).

Po obědě jdeme zpátky k našemu hotelu, po cestě se fotíme s barevnými ženami se zlatým chrupem, kterých je plný Uzbekistán.

V pokoji si dáváme chvilkovou odpočíváčku, než v půl páté vyrazíme do další akce. Nejdříve musíme na povinný stop do protějšího Wishbone Café, kde tentokrát dáváme ke kafičce mrkvové dortíčky rovnou tři. Aby je Martinka mohla v klidu sníst, posílá mě zase s dětmi fotit se za roh, že prý je tam to moc pěkné světlo na focení. Trik jsme samozřejmě prokoukli, my půjdeme za roh a ty budeš flirtovat s místními Uzbeky, tůhle. Půjdeme před roh a budeme si tě pěkně hlídat kočko.

Ve čtvrt na šest jsme u velkého Kalyan minaretu, kde jsme byli včera ráno a kde teď v podvečer svítí sluníčko z opačné strany, což vytváří nové příležitosti na kulturní fotečky holčiček. Místní náměstí je také úžasný plácek pro hru na honěnou, minimálně dokud se neodřou kolínka.

Před šestou večerní máme sraz u minaretu s naším Otobekem a jedeme do místního zábavního parku, jak jsme měli v plánu. Park je kousek od té prastaré čtverhranné Samanidovy krypty, kde jsme byli dnes ráno. Zdaleka viditelnou dominantou zábavního parku je obrovské ruské kolo, které se pomalu točí a jedna jízda pro dospělého vyjde na slušných 10Kč, děti jsou za polovic. Jedeme se točit celá rodinka. Otobeka příliš nepřemlouváme, protože se evidentně bojí. Když jsme ve ¾ výšky kola a naše zavěšená kabinka začne podivně skřípat, chápeme, proč se Otobek tak bojí, a bojíme se taky. Další jízdu neriskujeme a raději jdeme na další atrakce, kterých se pro sichr už budou účastnit jenom děti. Holčičkám se ze všeho nejvíce líbí nafukovací skákací megahrad s velikou opicí uprostřed. Cena 5Kč za 3 minuty skákání nám nechává nostalgicky zavzpomínat na časy, kdy i u nás bývávalo levně.

Zatímco holky skáčou na opici a Martinka se raduje, že se holky unaví a tedy nebude ona sama jejich skákací opicí dnes večer, já využívám volné chvilky k vyzpovídání Otobeka na takové ty chlapské

záležitosti, na které nemám odvalu zeptat se našich průvodkyň. První bod na seznamu, který nás zajímá, je, jak se to tu má s prostitucí. Samozřejmě ve velkých městech existuje, ale je státem silně potírána, takže nejlépe je vědět kam za ní vyrazit a dříve jak o půlnoci to nezkoušet. Otobek se ihned ochotně nabízí, že mi prodá mapku, ale já přeci chodím brzy spát, takže k čemu by mi byla? Další informace se týkají lehkých drog. Marihuanu zde nahrazuje místní matroš „naša“, který se také kouří a má prý podobné účinky jako tráva.

Než se dostaneme s Otobekem k tvrdšímu matroši, vyhánějí naše holčičky ze skákacího hradu a jdeme na létající labuť ve tvaru raket a pak na autíčka. Všechny atrakce jsou podle vzhledu hodně staré, ale účel zábavy pořád plní perfektně. Přeskakujeme řetízkové kolotoče a klasické točící kolotoče, protože ty jsou prý pro mňata, jak říká pětiletá Áma. Místo toho jdou holky jezdit na větších dálkově ovládaných autíčkách.

Na 19:30 máme rezervovanou večeři v té nejkrásnější restauraci na světě, na břehu jezírka se rozprostírající Lyabi House. Když říkáme vrchnímu, že máme rezervačku na jméno Lily, vrchní dostává tik a hrůzou prchá od nás pryč. Jdeme si tedy sami sednout k tomu námi vybranému stolu pro 8 lidí, kam se pohodlně vejde. Stmívá se a jen co dosedáme, začínají v jezěře stříkat nasvícené fontány, jejichž barvy se průběžně mění. To místo je naprosto geniální. Dáváme si 2 různé saláty na předkrmy, místní chléb, jako hlavní chody nějakou variantu čevabčiči pro holčičky a pro nás grilovanou *beraninu*, neboli šašlik z jehněčího. Martinka dnešnímu jehněčímu vytýká přesolenost, mně ale přijde naprosto dokonalé, zejména když se splachuje lahví výborného těžkého červeného uzbeckého vína. Jídlo moc chutná i našim holčičkám, kterým se z místního jídla úplně zešikmily oči na uzbecký Čingy-style, jak je vidět na Elišce.

U večere rozebíráme naši zamilovanost do Uzbekistánu, a že je potřeba užívat si místní levnotu, dokud nikdo neví, jak je Uzbekistán super. Takže okamžitě, až náš cestopis dopíšu, tak ho spálím. Nechceme přece, aby se někdo dočetl, jak je to tu super, kvůli tomu sem začali houfně jezdit turisté a tím náš Uzbekistán měnili k horšímu. Nechce se nám tuhle restauraci ani tohle město opouštět. Khiva je speciální, Bukhara je ultraspeciální.

V půl desáté to konečně balíme a jdeme pomalu směr náš hotel. Po cestě potkáváme a kupujeme asi 30cm vysokou a 2kg těžkou keramickou sošku tlustého Uzbeka nesoucího táč s místním chlebem. Jak teď povídání píšu, keramický chlebanesoucí Uzbek se na mě chechtá z první řady suvenýrů (hned vedle vycpaného papuchálka z Islandu) nad televizí v našem obýváku. *Što ty na mňa ziráješ?* Moc se na mě nesměj, nebo až to dopiju, tak tě otočím!

Na pokoj dorážíme po desáté hodině a následuje mytí, bití a balení. Zítra vyrážíme už v 9 ráno, a proto chceme maximum věcí zmáknout dnes večer. Holčičky vyskákané na opici vytuhávají dnes o půl jedenácté, nevyskákaní dospěláci jen malou chvilku po nich.

D7 – Aydarkul lake – 4.5. – pátek

Dnes jedeme z Bukhary k jezeru Aydarkul, kde budeme spát v jurtě místních kočovníků. Alespoň takto romanticky si to teď nějak představujeme.

Vstáváme a jdeme na hotelovou snídani, jen tentokrát nás uprostřed snídaňování opouští maminka, protože hola hola, příroda volá. To by mi tak nevadilo, pokud by nám nedala za úkol nabrat u snídaň nějaká jablíčka a sušenky na dnešní dlouhou cestu autem. To by mi teda vlastně možná také nevadilo, pokud by si na ten záchod vzala Amálku s sebou. Amálka chce vybrat jen ty nejlepší jablíčka a při tom je za hlasitého komentování jedno po druhém bere, prohlíží a zase vrací tak dlouho, až celá místnost utichá a s očima otevřenýma a pusou dokořán se dívá na nás, co to tam vyvádíme. Jenže my jsme cool, tváříme se drsnácky, zívejte na nás, my si teď ještě projedeme 20 zbývajících jablíček, pak si dnešní výběr nastrkáme do kapes a čus tady.

Sraz s Otobekem máme v 9:00 u recepcce. Říkáme hotelu hlasitě *da svidaniya* a odcházíme. Záhy nás dohání mladík z recepcce, že prý jsme tam zapomněli pasy. Tak to je hodný chlapec, nebylo by milé se pro ně vracet. Nechápu, proč zbytek rodinky kouká na mě vyčítavě, jako kdyby tam zůstal jen můj pas.

Otobek parkuje kousek od velkého minaretu. Za to mu dovolujeme odtáhnout naše stále těžší kufry.

První hodinku jízdy autem jedeme okolo zelených úrodných polí a sadů s ovocem. Silnice je slušně roztržkaná, přesto auta jedou okolo 100km za hodinu ve 2-3 pružích v každém směru omezení pouze tím, kolik se jich vedle sebe momentálně fyzicky vejde. Mezi tím přebíhají vozovku adepti na Darwinovu trofej (pro neznalce cena za příspěvek k očištění lidského genomu). Při jedné takové příležitosti trefujeme do hlavy zrcátkem nějakého nepozorného pána. Otobek zpomalí, sprostě uzbecky zakleje, podívá se do zrcátka, a ... co vidí, nevíme, ale každopádně jedeme dále. Tohle je trošku smutný příběh, ale třeba to nakonec dobře dopadlo, kdo ví. Každopádně v tuto chvíli už vůbec nelitujeme, že nám tu nechťeli dovolit si řídit auto sami.

První stop na naší dnešní dlouhé cestě je v dílně místního mistra keramických umění. Kromě nás je tu několik dalších turistů a tedy je to zřejmě oblíbené místo zastávky na trase mezi Bukharou a Samarkandem. Jsme zde nejdříve pohoštěni čajem a sušeným ovocem. Následně procházíme proces výroby keramiky od osla drtícího jíl, přes pána modelujícího keramiku na hrnčířském kruhu až po pece, kde se keramika smaží. Následně jsme vehnáni do obchodu, kde se očekává, že si něco za místní pohostinnost koupíme. My bychom si klidně něco koupili, ale zrovna jako na potvoru jsme si včera večer koupili keramickou figurku Uzbeka, čímž jsme vyčerpali interní kvótu na počet možných dovezených suvenýrů. Je nám to moc líto, ale s tím se nedá už nic dělat. Děkujeme a nashledanou.

Další hodinu projíždíme regionem Navoiy (pojmenované po tom básníkovi, co jsme si o něm psali v Taškentu) která je zónou volného ekonomického obchodu, uzbeckým křemíkovým údolím a místem, kam jsou lákáni zahraniční investoři osvobozením od daní na dobu závislou dle výše jejich investic. Vidíme ze silnice mnoho elektráren, vápenku, petrochemické továrny, letiště, továrnu Hyundai, a mnoho kancelářských budov. Míjíme také doly na zlato neboť Uzbekistán má sedmé největší zásoby zlata na světě a největší důl na světě. Samozřejmě toto vysvětluje všechny ty zlaté zuby kolem nás. Otobek nám ochotně povídá, kde co je, a přitom se svěří, že má úspěšně vystudovanou fyzikální univerzitu a po dobu 10 let makal pro jednu státní firmu jako radiofyzik. Bohužel, stát mizerně platí a jako šofér turistů si vydělá mnohem více. Šikulka. Tak teď chvílku zase koukej na cestu, ať zase někoho nesestřelíš.

Další stop je po další hodině jízdy u záchodků, protože tentokrát volání přišlo na Elí. Zrovna se tam potkáváme s autobusem turistů, které jsme už viděli v Khivě a evidentně kopírují naši trasu do

poslední míry detailu. Až do teď. Na tomto záchodku se naše cesty rozcházejí. Zatímco naprostá většina turistů pokračuje rovně směr Samarkand, my hned za záchodky odbočujeme doleva směr jezero Aydarkul.

Opustili jsme civilizovaný svět a jedeme přes hornatou step, kde nejsou lidé, jenom samé kozy. Otobek nám staví u skály, do které jsou vyryté prehistorické kresby zvířat a lidí od pravěkých obyvatel. Kromě toho je tam vydřených i pár nápisů o poznání modernějších.

Po tomto historicko-kulturním zážitku jedeme dále; hory ustupují, nastupuje pouštní hnědá step, kde se na šterku pasou stáda hubených koz, krav, občas oslů a velbloudů. Pak se Otobek ztrácí, protože v jeho navigaci ten jurtový kemp, kam dnes jedeme, nemá a byl zde zatím jenom jednou kdysi dávno a už si nepamatuje, jak se tam dostal. Trik spočívá v tom, že v jednom momentu je potřeba stočit auto z hlavní cesty doleva přes step, jenže to není značené a najdete to správné místo na 100km dlouhém úseku. Naštěstí Otobek má kliku, protože má nás a my jsme si stáhli před odjezdem do telefonu offline google mapy celého Uzbekistánu. Jelikož google ví všechno, ví i kde je náš kemp. Půjčuji Oťanovi telefon, ať tam zadá, co konkrétně hledá a za chvíli zase jedeme. Po chvíli odbočujeme ze silnice a čeká nás 40km skákaná přes step, při které holčičky křičí, že budou blinkat a tak je Martinka plní kinedrily.

Už z velké dálky vidíme velké modré jezero Aydarkul, na jehož břehu se nachází náš dnešní kemp. Do kempu přijíždíme až v půl třetí odpoledne. Nejdříve si jdeme hodit kufrы do naší jurtičky, stanu číslo 3 z asi 10. Trochu nás znervózňuje, že stan se nedá nijak zamknout a tedy tam zanecháváme veškeré naše cenné suvenýry v Uzbekistánu zakoupené, ale snad nám to nikdo neukradne. Následně jedeme k hlavní budově, která se nachází za menším kopcem přibližně 300 metrů daleko od stanu.

Dostáváme pozdní oběd sestávající ze zeleninových salátů, jehněčího kebabu a dezertů. Zde se poprvé setkáváme s místním českým pivem Pulsar, o kterém už nám básnil Otobek. Velká dobrota.

Po obědě se jdeme projít kousek podél jezera, testujeme přitom teplotu vody a domlouváme se, že se půjdeme všichni vykoupat. V tomhle vedru to bude super. Jdeme se do jurty převléct do plavek, ale z nějakého mně neznámého důvodu jeden po druhém si to rozmýšlí, a že se prý koupat nebudou a budou se raději jen dívat na mě, jak se topím případně peru s místními jezerními příšerama.

Ze stanu se vracíme zpátky k jezeru na malé molo. Je pravda, že jezero u břehu vypadá trochu jako Mácháč ke konci sezóny, kdy se sinice chodí přes den opalovat z vody na břeh. Tohle mě samozřejmě neodradí. Horší je to s teplotou vody, která se u povrchu tváří jako krásně teplá, ale 10 cm pod povrchem je pěkně ledová. Nicméně jsou na mě v očekávání upřené zraky mých krásných holčiček a k tomu ještě jedné tříčlenné skupiny ruských turistů z Leningradu, jak mi později vysvětlují, takže se nedá svítit a hop do vody. Nechápu ty, co se chodí koupat v zimě do Vltavy. Když už jsem ve vodě, Martinka mi nezištně upozorňuje na pijavice, které zde zřejmě budou. Děkuju, to jsem potřeboval vědět. Pyšný na sebe, že jsem do jezera vlezl, se vydávám ukázat všem, jak plave bývalý šampion v koupání.

Zatímco se koupu a plavu za povzbuzujícího pokřiku celé rodiny z mola, místní kluci opálení resp. skupinka řidičů turistů zprovozuje nedaleko u břehu motorový člun. Když ho zprovozní, nabízejí nám svezení. Tahle myšlenka se moc líbí holčičkám, méně mamince a tak, než stihnu se vyškrábat z vody zpátky na molo, holčičky už sedí v loďce. Jen dosedám, loďka se rychle rozjíždí po jezeře a jedeme na asi pětiminutový okruh v členitých pobřežních vodách jezyera Aydarkul. Když nás vysadí zpátky na molo, šoféři se ujišťují, že se nám to moc líbilo, aby si následně mohli říci o nějaké to love resp. somy.

Zatímco já jdu v plavkách zpátky do jurty se převléknout za slušňáka, všechny holky jdou k hlavní budově. Před jurtou se nám pasou velbloudi. Velbloudi k hedvábné stezce a Uzbekistánu neodmyslitelně patří a proto by byl hřích tato krásná zvířata ignorovat. Proto máme domluvenou podvečerní jízdu na velbloudech. Asi za 20 minut se setkáváme s holčičkami natěšenými na velbloudy před hlavní budovou a dožadujeme se velbloudů. Prý někam zmizeli. Nezmizeli, jsou u naší jurty, běžte pro ně. Dva kluci tedy odbíhají a za chvíli velbloudy přivádí. Velbloudi z blízka nevypadají příliš zdravě a než je stihnou kluci obložit kobercem, máme bohužel šanci si je pořádně prohlédnout. Ten první je hodně chlupatý, jen má permanentně povislý ret, z tlamičky mu tečou sliny proudem a zuby vypadají jak vyhořelé františky. Martinka konstatuje, že tomu by nepomohl už ani Šmucler v narážce na to, jaké tento známý doktor dokázal zázraky se zuby našeho dědečka. Druhý velbloud naopak chlupy nemá a to ani na hlavě, takže vypadá jako po intenzivní dávce chemoterapie. Martinka se ptá, jakpak se naše holčičky těší. Hrobové ticho je jí odpovědí. Než si stihnou jízdu rozmyslet, Amálka sedí na bezzubákovi a Eliška na holoušovi, kterého nemá za co chytit. Jdeme s velbloudama a s holčičkami od hlavní budovy až k naší jurtě, po cestě holčičky fotíme a smějeme se na ně, jako že je to veliká sranda. Před jurtou holčičky slézají a na jejich místo se ihned dere nám známá skupinka Rusů z Leningradu (tvrdošíjně odmítají, že by ve skutečnosti byli ze Sankt Petěrburgu).

Holčičkám se ježdění na velbloudech líbilo, ale hned přichází nový zážitek. Kolem naší jurty se potuluje několik želv. Amálka jednu bere do ruky, želva Amálku počůrává a následně ji Amálka odhazuje v dál, za což ji řádně vycinkáváme, protože takhle ošklivě se k želvičkám rozhodně nechová a honem se jí omluv. Další bere želvičku tatínek a tomu se želvička pokaká, ale tatínek

ukazuje holčičkám, že to vůbec nevadí a želvička se zpátky pokládá pomalu. Jde to znova zkusit Amálka a zase špatně. Nakonec jde Eliška a ta už umí hezky zvednout želvičku, vyfotit se s ní a zase ji položit zpátky do trávy.

Uděláme pár kroků a najednou začne chytat psotník Martinka. Známa to bioložka zahlédla něco unikátního a teď je z toho celá pryč. Po prašné cestě valí obrovskou kuličku vzhledem k jejich rozměrům dva hovniválové. Asi jak šli po cestě velbloudi, tak to na ně přišlo a prostě museli. Pak přiletěli hovniválové a pustili se do práce. Nejdříve z koblihy vyseparují kuličku o velikosti tenisáku a tu pak jeden nebo dva kutálí před sebou někam mimo cestu, kam si ji zahrabou a do které nakladou vajíčka. O kus dál je další kutálející se kulička, hned vedle další. Kuliček se tam v jednom momentu valí více jak 5 najednou a Martinka to odborně pozoruje, natáčí z blízka na mobil a říká nám, že to je její biologický zážitek roku. Dětem se to také moc líbí a snaží se hovniválům všemožně pomáhat, ať to nemají tak těžké. A já na všechny nevěřicně koukám, co s nimi dělá pár brouků s hnědou kuličkou.

Po asi půl hodiny sledování tohoto hovnohraní jdeme k jezeru k molu u hlavní budovy. Do západu slunce zbývá chvilka a tak děláme fotky s krásným světlem s molem a s holčičkami.

Jakmile slunce zapadá, jdeme na večeři. Jsme první v restauraci, ale po chvilce přicházejí další turisté spící v jurtách. Poslední přijíždí autobus s 20 Francouzi v důchodovém věku, kteří si to sem

dnes večer přišli pořádně užít, jak nám říkal Otobek druhý den, společně za zpěvu Marseillaisy zde dnes večer vybumbají 7 lahví vodky.

K večeri se podává tradiční uzbecká večeře, zeleninové saláty na předkrm, maso jako hlavní chod a sladký zákusek na konec.

Do jurty jdeme za hluboké tmy pěšky. Na cestu si svítíme mobilním telefonem a dáváme bacha, ať nerozšlápneme nějakého hovnivála resp. hlavně tu jeho kuličku. V pokoji jsme v půl desáté, a protože holčičky spinkaly dnes po cestě v autě, pouštíme si na počítači pohádku „Tintinova dobrodružství“. Ve $\frac{3}{4}$ na 11 ospalá Martinka velí ke spánku a tak zbytek pohádky budeme muset dokoukat zítra. Jdeme ještě všichni společně na záchody, protože v jednotě je síla. Předtím ale, než opustíme naši jurtu, tak se důkladně postříkáváme sprejem proti komárům, kterých je tady u jezera více než požehnaně. Jurta má síť proti hmyzu ve vstupních dveřích, aby nám tam moc komárů nenalítalo, ale některé ty potvory to ignorují a tak celý dnešní večer jede placená brigáda pro holčičky nazvaná „korunu za každého mrtvého komára“. Stabilizujeme se na dvacce pro každou z nich a největším pohřebišťem komárů je display mého notebooku, kde přes vrstvu rozmazaných komárů už občas není vidět, kdo je lump a kdo je Tintin.

Každý večer před spaním si povídáme pohádky. Dnes jsem konečně na řadě já. Musím v tomto směru pochválit Martinku, která roli vyprávěčky zastávala úspěšně po několik minulých nocí a tak se jí to zalíbilo, že mě téměř nechce pustit ke slovu, ale na základě mého naléhání mi dnes dává šanci. Dnešní pohádka je o tom, jak kdysi Harry Potter s Hermionou a Ronem se jeli schovat před Lordem Voldemortem do Uzbekistánu do toho nejvzdálenějšího místa od civilizace, kde nefunguje

ani mobilní signál, natož aby tu byl třeba internet, a bydleli v naší jurtě číslo 3. Protože je tady málem sežrali komáři, Ron Weasley tehdy vyčaroval kouzlo „komárům patrónům“, které chrání všechny obyvatele této jurty před komáři kousnutími a to kouzlo platí zde na věky věků. Tak dobrou a uvidíme zítra ráno.

D8 – Jedeme do Samarkandu – 5.5. – sobota

V jurtě se spí teda pěkně. Jenom ti ptáci pitomí venku začínají říčet už od půl sedmé ráno. Snažím se to ignorovat, ale to se nedá. A nejhorší je, že všichni okolo spí a přitom se tváří, že jim ten kravál vůbec nevadí. V půl osmé se budí ve vedlejší jurtě Francouzi s opicí a teď kromě ptáků řvou ještě Francouzi. V naší jurtě pořád všichni v klidu. První se z holek budí Martinka až v 8 ráno. Hned si fotí mobilem spící holčičky, ať máme vzpomínku, jak jsme spinkali v jurtě. Postupně se budí i Amálka a Eliška. Zjistíme, jestli někdo nemá nějaké komáří štípnutí. Nemá. Díky Rone, tvoje kouzlo tu pořád funguje.

Spaní v jurtě bylo prima. Místní jurta je bílý stan na kruhovém půdorysu s průměrem přibližně 5 metrů, dost velký na to, aby se tam pohodlně vešly 4 postele. Princip jurty je, že na lehké dřevěné konstrukci je několik vrstev plst'ových rohoží z ovčí vlny. Plst má perfektní izolační funkci a proto je v jurtě konstantní teplota, takže přes den chladí a v noci hřeje.

Jdeme na snídani. Po cestě koukáme po želvách, ale potvory se před námi dnes někam schovávají. Asi se mezi nimi rozkřiklo, že přijela Amálka.

Otobek dnes spal s ostatními řidiči v chatkách u hlavní budovy a tak se s ním po snídani domlouváme, že nás asi za 20 minut vyzvedne u jurty. Po cestě zpátky k jurtě se stavíme na společných záchodech a umývárkách. Jurty bohužel nemají svoje privátní záchody, proto jejich návštěvu odkládám na neurčito. Na vyčištění zubů je to ale celkem použitelné.

Otobek přijíždí autem k naší jurtě a pomáhá nám naložit zavazadla. Naše auto je opět zářivě nablýskané a po včerejší vrstvě prachu ani stopy. Jak se zdá, čištění auta patří mezi každodenní rituál místních šoférů.

První část cesty autem do Samarkandu je stejná skákačka jako poslední úsek včerejší cesty a tedy opět nutnost podávat kinedril dětem. Po cestě se Otobek zdatně vyhýbá želvám lezoucím nám přes cestu a kozám skákajícím nám pod auto zřejmě z frustrace nedostatku kvalitní potravy na místních pouštních stepích. Po ¾ hodiny přijíždíme na asfaltovou silnici a pak jedeme další 2 hodiny, než stavíme na oběd v jedné restauraci u silnice. My jsme už rezignovali na snahu o větší pestrost jídla a dáváme si to, co tu milujeme. Čerstvý neboli *svěžij* salát na předkrm, *boršč* jako polívčička, *samsa* taštička plněná masíčkem, místní chléb a hlavně jehněčí kebab s cibulkou. Holčičky k tomu zapíjejí místní nálevku z třešňového kompotu a já ujiždím na pulsaru. Zatímco my papáme, Otobek po většinu času se snaží v autě vyčistit filtr klimatizace, která kvůli prachu z pouště přestala úplně fungovat.

Otobek je úspěšný, klimatizace chladí, my jsme nakrmeni a jedeme tedy maximálně spokojeni dál směr Samarkand. Poslední desítky kilometrů jedeme podél hranic s Tádžikistánem a po cestě vidíme vypínat se zasněžené vrcholky hor Pamíru, třetího nejvyššího pohoří světa s nejvyšší horou SSSR

známou jako Pik Kommunizma (dnes štít Ismáíla Sámáního) vypínající se do krásných 7500 metrů výšky. Nejvyšší hora na uzbecké straně se jmenuje Khazret Sultan a měří 4643 m nad mořem.

Po cestě do Samarkandu se ptám Otobeka, cože to má za divnou krabičku na palubní desce automobilu, která každou chvíli pípá a ukazuje nějaká čísla. No to je přece antiradar, vysvětluje mi Otobek. Tady každou chvíli někde měří policie rychlost a s antiradarem je v pohodě. Je pravda, že všude po uzbeckých cestách vidáme policajty, jak staví auta a kontrolují. Otobek se jich nebojí. Má jednak papíry v pořádku a druhak má antiradar, takže na pohodu. Policistům prý dobře viditelný antiradar nikterak nevadí. Vysoká míra kontrol je ještě pohrobek starých časů páně prezidenta Karymova a předpokládá se, že se to trošku uvolní. Ptáme se Otobeka také na ceny benzínu. V Uzbekistánu je nejlevnější plyn, litr vychází na solidních 3,50 Kč, benzín je dražší a litr je za 11Kč na naše a nejdražší je diesel, který vychází na 15Kč za litr. Jářku, to je *óčeň charašó*.

Přijíždíme do Samarkandu, druhého největšího města Uzbekistánu s více jak 600 000 obyvateli, jehož počátky sahají hluboko do doby před Kristem. Podobně jako Bukhara i Samarkand býval jedním z nejdůležitějších měst a křižovatkou na hedvábné stezce a Marco Pólo ho popisoval jako „jedno z nejvelkolepějších měst světa“. Samarkand byl do roku 1930 hlavním městem Uzbekistánu a měl pohnutou historii, kdy se zde střídali vládcí typu Alexandra Velikého, Abbásovců, Čingischána, Tamerlanda, Stalina a podobně.

V Samarkandu nás Otobek odváží do hotelu Orient Star a ptá se nás, zda ho ještě budeme potřebovat. Jen si běž si pohrát s dětma a s manželkou, už jsi je dlouho neviděl, my to dneska bez tebe nějak zvládneme.

Na pokoji dokončujeme hygienu zanedbanou dnes ráno v kempu. Čerstvě umyt a navoněn jdu na randíčko za mojí platonickou láskou Stázičkou. V našem hotelu má totiž centrálu naše cestovní agentura Orient Voyages a Stázička je tou hvězdou, která nám naší cestu režiruje k naprosté dokonalosti. Navíc Martinka na ní malinko žárlí a to se mi moc líbí. Jen vstoupím do dveří kanceláře agentury, vím, že to je ona. Je to jak v romatickém filmu se zpomaleným záběrem. Od jednoho stolu se zvedá slečna s tlustými brýlemi a zpomaleným krokem běží za mnou, při tom pohazuje vlasy ze strany na stranu. Ihned mě poznává, třepe mi rukou a říká, jak je ráda, že se konečně vidíme. Bodeť by ne, tolik vzájemné komunikace před prvním rande má v dnešní ukvapené době jen velmi málo romantiků. Stázička mě představuje dalším 3 dívkám z její kanceláře, kde všechny už o mně vědí a jsou zvědavé, jak se nám v Uzbekistánu líbí. Je to láska na první pohled. Uzbekistán myslím. Zatímco se bavíme, přidává se k nám nějaká starší paní, zřejmě vedoucí a přecházím na Massa Bob konverzaci v ruštině. Paní byla nedávno v Praze a je moc ráda, že se nám tu líbí. Pak ale jde romantika totálně do kopru, protože po mě chtějí doplatit zbývajících 2/3 ceny zájezdu v dolarech. Stázička mě po zaplacení vyprovází do hotelového lobby, kde se loučíme a ujišťujeme se, že se budeme nadále osahávat neboli - jak říká - “keep in touch”.

Běžím na pokoj se pochlubit Martině o mém novém vztahu a kupodivu jí to nechává naprosto klidnou a posílá mě hlídat děti, abych se trochu uklidnil. Funguje to bezvadně. Po chvilce hraní dokoukáváme rozkoukaného Tintina.

Pohádka končí v 5 odpoledne a tedy je čas vyrazit do města. Nevýhodou našeho hotelu, který je jinak super, je to, že není v centru města. Řešíme to tak, že si necháváme zavolat taxíka, aby nás

odvezl do asi 3km vzdáleného centra města. Taxík stojí v přepočtu 12 Kč na naše a vysazuje nás na náměstí Registán, ikonické fotky Samarkandu, kde se na jednom místě šklebí na sebe 3 historické a krásně zdobené madrasy. Místo si prohlížíme s vědomím, že sem se ještě podíváme s průvodcem zítra a tedy není nutné přehánět to s obdivem k místní dokonalé architektuře. Je šest večer a prioritou je zachránit děti řvoucí, že už je bolí od hladu bříško a pokud s tím něco rychle neuděláme, půjdou po nás.

Co se týká jídla, nemíníme dělat kompromisy. Volíme k dnešní večeři restauraci Platan, která je tého času #1 restaurace podle Tripadvisoru. Zajímavé je, že zatímco v Čechách se při výběru restaurace Tripadvisorem nikdy neřídíme, kdykoliv jsme v zahraničí, bereme tato doporučení jako jediný zdroj absolutní pravdy. Do restaurace jedeme dalším žlutým taxíkem. Mladý pan taxikář mluví celkem dobře anglicky, zná české pivo, zná Prahu a na konci se nás snaží drze přesvědčit, že taxi se zde platí za osobu. Chce po nás nehorázných 12 000 somů, ale kvůli 30Kč se nehodlám hádat.

V restauraci Platan to nejdříve vypadá s námi bledě. Přicházíme za dvěma místními slečnami, které vyhazují, protože nemají rezervaci a že prý restaurace je úplně plná. Pak přicházíme pokorně na řadu my, mluvíme na ně *pa anglijsky* a najednou místo mají, dokonce v salónku, kde budeme sedět úplně sami. Upřímně, jsme za to dost vděční, protože permanentně poutat pozornost ostatních hostů už nás pomalu přestává bavit. Největším zdrojem údivu z naší exotické rodiny je povětšinou Amálka, jejíž stravovací návyky připomínají styl pralidí z dávné doby před dobou kamennou.

K jídlu nemůžeme vynechat *svěžij* salát. Místní zelenina – zejména rajčata a okurky – jsou prostě boží. Navíc na to sypou kopr, který od časů ZŠ normálně nesnáším, ale v kombinaci s místní

zeleninou to chutná úplně jinak, báječně. Jako hlavní chod dáváme dětem rýžičku, bo jejich dnešní stolice je hustá jak vody jezera Aydarkul. Martinka si dává jehněčí žebírka a já si nechávám doporučit specialitu podniku tedy to, co místní kuchař umí nejlépe. Dostávám hovězí medailonky se smetanovo-houbovou omáčkou, po jejímž ochutnání Martinka mlátí zoufale hlavou o stůl a hlásí, že jí vždycky okradou, že se nikdy nepoučí, a že si má vždycky dávat to, co já, protože to je vždycky to nejlepší. Protože já nejsem potvorák, část mojí výborné houbové omáčky se stěhuje na její neméně úžasná jehněčí žebírka. Po hlavních chodech pokračujeme sladkostmi, já irskou kávou, děti *maróženojem* s ovocem a Martinka likviduje tisíc vrstev *mille foile*.

Z restaurace si necháváme zavolat taxíka do hotelu, ať něco nechytáme zoufale na ulici. Přijíždí relativně mladý kluk, Rusky mluvící major uzbecké armády, pravoslavný křesťan s duší Rusa, s pravoslavnou ikonou madony na zrcátku a s neskonálním obdivem k časům *Savětskovo Sajůza*, dobám největší velmoci, která kdy na zemi existovala. To víš, že jo Serjožo, to byly časy, povídej nám o tom.

Při příchodu na hotel na nás volá recepční, že pro nás něco má a dává mi růžové vystřižené srdíčko s nápisem “for David” od Stázičky. Srdíčko je nalepené na průzkum spokojenosti zákazníků cestovní kanceláře Orient Voyages. Srdíčkem od Anastázie se chlubím Martince snažíc se vyvolat žárlivou scénu, ale Martinka je ledová královna a posílá mě umýt děti včetně jejich hlav. Než jsou děti umyté, moje růžové srdíčko od Stázinky záhadně mizí.

D9 – Samarkand I – 6.5. – neděle

Dnes začínáme s prohlídkou Samarkandu v 9 ráno. Abychom to stihli, musíme vstávat ve ¾ na 8 a vůbec se mezitím nevlákat. Snídaně v místním hotelu patří spolu s tou v Taškentu mezi nejlepší na naší cestě. Bohužel to samé nemůžu říct o spánku, který mi likviduje k ránu hluk aut z přilehlé ulice.

V 9:00 jsme před hotelem, kde na nás čeká Farook, náš samarkandský průvodce a první a jediný průvodce mužského pohlaví na této cestě. A to je trošku problém, protože my (a speciálně já) máme rádi průvodkyně. Je přece mnohem lepší, když po vás jde průvodkyně, než když po vás jde teplej chlap. Sedáme k Otobekovi do auta a jedeme na náměstí Registán, perlu centrální Asie, reklamní vizitku Uzbekistánu, památku UNESCO, centrum Samarkandu a jedno z nejhezčích speciálních míst na tomto krásném světě.

Zde konečně chápeme, co myslela Lily tím, když srovnávala Bukharu se Samarkandem, a říkala, že zatímco Bukhara je krásná slečna bez make-upu, Samarkand je beautiful lady s makeupem. Architektonicky si jsou památky v obou městech velmi podobné, rozdíl je ve vnějších dekoracích. Památky v Samarkandu jsou navíc zdobené barevnými lesklými keramickými mozaikami.

Jdeme nejdříve do madrasy nalevo, Ulugbekově. Zatímco Farook nás zavaluje informacemi, co všechno dobrého Ulugbek pro tento svět vykonal, my se zaměřujeme na to, z kterého úhlu tyhle monstrózní stavby vyfotit, abychom zachytili alespoň částečně to, co vidíme na vlastní oči.

Ulugbekova madrasa je tou nejstarší madrasou na původně pískovém náměstí neboli Registánu a ve své době patřila mezi nejvýznamnější university světa. Už jsme si určitě říkali, že slovo “madrassah”

pochází z Arabštiny a doslova znamená “místo, kde se učí a studuje”. Tato madrasa nebyla jen náboženská, ale studenti se zde drtili i filozofii, astronomii a matematiku.

V Ulugbekově madrase přijímáme Farookovou nabídku na prohlédnutí místní třídy, která dnes funguje jako obchod se suvenýry. Kupujeme zde 2 vánoční ozdoby a máme nepříjemný pocit, že Farook se snaží dojednat si v uzbečtině z tohoto prodeje nějakou komisi pro sebe. To samozřejmě sráží Farookovi další body dolů a rázem si upevňuje svoji pozici na chvostě v hodnocení našich průvodců, aniž by nám stihnul něco podstatného říci.

Procházíme další krámy v Ulugbekově madrase, kde se Farook tváří jako by byl největší náš pomocník v dojednávání nejlepších cen, ale my už snad ani nic radši nechceme. Problém je, že Farook kromě toho, že dělá průvodce, má v rodině velkoobchod se suvenýry a jak se zdá, tyto obchody zaváží. Jak máme věřit jeho předstírané dobrotě, když zde má očividný konflikt zájmů?

Po Ulugbekově univezitě jdeme do prostřední madrasy Tilla-Kori s mešitou. Byla postavena okolo 1664. Název “Tilla Kori” má něco k dočinění s metodou dekorace, kdy umělci použili barvicí metodu “kundal” což je důležitá informace, neboť to má přímou souvislost se zlatem a tedy Tilla Kori znamená “pozlacená”. Navštěvujeme zde místní krásně zdobenou pokundalou mešitu.

Jdeme do poslední madrasy Sher-Dor. Madrasa byla postavena v roce 1636, její název je odvozen od obrázků dvou velkých zlatých tygrů nesoucích na zádech slunce, národním to symbolu Uzbekistánu, který je i na 200 somové bankovce (dnes je dost problém sehnat bankovku menší než 1000). Slovo sher znamená tygr a dohromady Sher-Dor lze přeložit jako “tygrem zdobená”. V této madrase je malý krámk s místními originálními hudebními nástroji, v krámku jsou židle a tak si

sedáme do první řady. Asi 15 minutové představení sestává z ukázky hry na všechny tyto nástroje, kterou předvádí jeden multi-instrumentalista. Přestavení se holčičkám moc líbí a nás mrzí, že jsme si zde nekoupili brnkačku do pusy, brrnk, brrnk, brrnk.

Všechny tři madrasy fungovaly jako školy až do nástupu sovětů, kdy náboženství rázem vyšlo z módy. Za co je ale potřeba sověty chválit je způsob, jakým náměstí Registán a všechny madrasy v 80. letech minulého století zrestaurovali. Dnes je nádherné náměstí Registán místem koncertů, oslav a shromáždění u příležitosti státních svátků.

A dnes je neděle a jsou tu mraky turistů. Ne cizinců, ale turistů ze všech možných částí Uzbekistánu. A všichni se s námi dnes chtějí vyfotit, protože vypadáme pro ně asi exoticky. A nejenom, že si fotí naše holčičky a dělají si společné momentky s našimi holčičkami, ale chtějí se fotit i se mnou. Normálně se se mnou nikdo nechce nikdy fotit, pokud tady nemám na hlavě nějakou speciální čepici, což ale dnes není ten případ. Minimálně padesátkrát za dnešní dopoledne stojíme různým lidem modelem a děláme to s maximálním potěšením.

Než oběhneme všechny 3 madrasy, je poledne a holky se začínají ozývat o svoje stravné. Farook nám naslouchá, a že prý my jsme šéfové a tedy kam to bude? My chceme do restaurace nazvané Zlatá Praha, protože jsme čeští patrioti podobně jako Farook je patriotem samarkandským. Než dojdeme za Otobekem na parkoviště, aby nás do restaurace hodil, pořizujeme holčičkám fosforeskující korálkové náramky na ruce. Drobnost za pár kaček, která neskutečně zvedá morál a posiluje týmového ducha.

V restauraci Zlatá Praha se nechytáme, že prý čekají na obrovskou skupinu VIP a prostě pro nás místo není. No co se dá dělat, my jsme sice také VIP, ale když nás nechcete, vnucovat se nebudeme a pro jistotu si děláme rezervaci na zítřejší poledne. Místo toho jedeme do restaurace Oasis Garden, která také patří mezi nejlépe hodnocené restaurace Samarkandu, a která má také nějaký vztah na Českou republiku, což dokládá obrovská malba zátiší s Karlovým mostem přes celou zeď ve vstupní hale.

Farook si s námi sedá a objednává si mojito. Už už jsem ho chtěl sjet, že jako správný muslimák by chlastat neměl, ale zřejmě vytušil, co se na něj chystá a dopředu se dušuje, že to je nealkoholická virgin verze. Místní jídelní lístek vypadá úžasně, stejně tak celá restaurace. Holky si dávají těstoviny, my s Martinkou se pořád nemůžeme nabažit místního jehněčího a dáváme si verzi žebírek ve vinné omáčce, o čemž nás ujišťuje číšník, že je skvělá volba.

U oběda vyzpovídáváme Farooka. Je to takový trošku chlubílek, vyznávající tradiční uzbecké hodnoty a v zásadě v ničem nepodobný našim průvodkyním z předešlých měst. Navíc jeho odpovědi na kontroverzní otázky jsou více než nudné. Např. jak hodnotíš dobu Sovětského Svazu a období nezávislosti? Za Sovětského Svazu to bylo hodně dobré, ale pevně věřím, že za nezávislostí to bude ještě lepší. No z toho by se jeden picnul. Podobně hodnotí Karymova, kterého jinak každý průvodce pomlouval. Prý to byl skvělý prezident, rodák ze Samarkandu a silná osobnost, která zajistila stabilitu Uzbekistánu v těžkých dobách po rozpadu impéria. Karymov vzešel z chudých poměrů bla bla bla. No to je přece jasné, za komančů každý předák komunistické strany vzešel z chudých poměrů, jinak by tam nebyl. A že od roku 1991 nebyly žádné demokratické volby, to tě Farooku zřejmě netrápí, ale nás ano, neboť my jsme zastánci demokracie. Následně Farook rozčilil i Martinku, když nám vysvětloval, že dvě dcerky sice dobrý, ale ještě si musíme pořídit synka a jediný důvod, proč ho zatím nemáme, je ten, že buď já nebo Martinka nejíme dost masa a nemodlíme se k Aláhovi. Tak je malinko pravda, že toho Aláha trošku zanedbáváme. Vždycky mu bylo nepříjemné, když jsme s ním chtěli jít do nějaké argumentační diskuze a nejradši byl, když jsme mu nic nenamítali, nerozmlouvali a neříkali mu, že naše průvodkyně v jiných městech měly na stejnou věc trošku jiný názor. Ptal se také na jména našich průvodkyň, aby se hned pochlubil, že ač on je asi nezná, ony určitě znají jeho, neboť on je tím nejznámějším a nejlepším průvodcem v celém Uzbekistánu. Tedy o průvodkyni Lily Konwezdžungle už asi slyšel, ale k jejím šancím najít si ve 40 chlapa je dost skeptický, neboť muslimská žena, pokud se nestihne vdát do max 26 let věku, tak je odepsaná. Farook má ségru v USA a chlubí se, jak jezdí pravidelně do New Yorku a byl v Malajsii, Indii, a dalších několika státech. Alespoň, že nám nakonec pochválil výběr Orient Voyages, vybrali jsme prý tu nejlepší cestovku, jakou jsme mohli a upřímně si to také myslíme.

Po obědě pokračujeme v prohlídce města, ale instruujeme ho, ať to kouká pořádně urychlit, protože nám právě včera napustili v hotelu venkovní bazén a co se týká priorit, máme to v hlavě naprosto srovnané.

Auto parkujeme opět v blízkosti Registánského náměstí a jdeme navštívit největší mešitu své doby zvanou Bibi-Khanum. Budova je to impresivní s obrovskou a z dálky viditelnou kopulí. Postavit jí nechal Temur neboli Tamarland pro jednu ze svých manželek Bibi Khánum. Dozvídáme se zde od Farooka jímavý příběh o tom, jak zatímco Tamarland dobýval úspěšně Indii, místní hlavní architekt se zamiloval do Bibi. Toužil spatřit její zahalenou tvář a dát jí polibek. Bibi mu na příkladu dvou

vařených vajíček ukázala, že uvnitř jsme všichni stejní a on jí potom na příkladu sklenice vody a bílého vína ukázal, že ač některé věci vypadají dost podobně, ve skutečnosti každá chutná úplně jinak. No a tomu Bibi neodolala, políbek mu dala a pak se vrátil Temur a zmizela Bibi i architekt a zbytek už je historie.

Před mešitou nás otravuje několik snědých žebraček. Žebračky jsou nepřekvapivě potomci Indů, které sem přitáhnul Temur při svých dobovačných výpravách.

Po prohlídce mešity jdeme na místní hlavní samarkandský bazar, který je hned u mešity a který je podobný dalším bazarům, které jsme už v Uzbekistánu viděli. Je rozdělený na sekce ovoce, zeleniny, sušeného ovoce, chleba, masa, koření a dalších.

Z bazaru jdeme směrem k parkovišti. Farook si naše instrukce ohledně toho to zbytečně neprotahovat vzal k srdci a pádí 50 metrů před námi, jako kdyby běžel pražský maratón, který se tedy jen tak mimochodem dnes taktéž koná, jen o 5000 km jinde. Po cestě Farook odbíhá do velkoobchodu, který podle něj řídí jeho rodina, a na kterém se prý odmítá podílet, neboť býti prodávacem je pod úrovní jeho intelektu. V obchodě se nás snaží přesvědčit ke koupi nějakého suvenýru, ale jsme absolutně nezlomní.

Jdeme z krámu a já pomlouvám Farooka. Martinka mi tvrdí, že jsem neobjektivní a moje antipatie k Farookovi je dána tím, že mám dalšího kohouta na smetišti. V tomhle s ní částečně souhlasím, protože není náhoda, že chorvatsky se kohout řekne kokot. Samozřejmě já kohout nejsem!

Je krátce po třetí odpoledne, když se na parkovišti s kohoutem Farookem pro dnešek loučíme a domlouváme se na zítra, kdy budeme s prohlídkou Samarkandu pokračovat. Do hotelu nás veze Otobek, se kterým se následně domlouváme na vyzvednutí v 17:30.

Cestování a běhání po památkách s cizojazyčným výkladem je zejména pro naše holčičky fyzicky i psychicky náročná disciplína a odpolední siesta během největších odpoledních veder vyplněná hrami, pohádkami a další zábavou je elementární komponentou přispívající k maximálnímu užítí si této cesty pro všechny zúčastněné. Samozřejmě, jenom se siestou bychom si nevystačili a mozaiku úspěchu tvoří další střípky jako je pravidelný přísun a odsun dobrého jídla a tekutin, pravidelné nákupy čehokoliv pro holčičky, šíkana tatínka, mazlení s maminkou, návštěva zábavních parků a hlavně hodně drobné neviditelné práce. K rodinné pohodě na cestách totiž musí přispívat každý člen rodiny, kaziči u nás nemají šanci! Sranda se holt sama neudělá, a něco to prostě stojí, ať už jsou to peníze nebo úsilí. A občas je nutné umět přecházet smíchem i to, když se vám něco nelíbí. Teď jsem se nezištně podělil o naše klíčové rodinné know-how a doufám, že to někdo oceníte. Děkuju.

Na našem hotelovém pokoji se ihned převlékáme do plavek, do županu a jdeme k bazénu, který čerstvě napustili, neboť včera když jsme přijeli, tak byl ještě prázdný. Bohužel pro mě se voda v bazénu ještě nestihla dostatečně ohřát. Jak se zdá, nevadí to otužilce Elišce vytrénované kladenským plavečkem pověstným svojí nízkou teplotou. Eliška se noří do bazénu a ještě se u toho směje, jako že je všechno super. Amálka nezvyklá nám lhát se noří o poznání pomaleji. Aby se neutopila, stínuje ji Martinka. Martinka přehlíží nenápadný schod na dně bazénu a dalším krokem padá do hloubky. Já tedy nejdříve myslel, že to udělala schválně vzpomínajíc na své otužilecké výkony v kalduru poturu na Islandu, ale její jekot po vynoření mě vrátil do reality všedního dne. Už už se chystám skočit jí zachránit, když vidím, že opět nachází pevnou půdu pod nohama. Já se rozhoduji se nekoupat. Já jsem se totiž koupal předvířem v Aydarkul lake, takže nemusím nikomu nic dokazovat.

Po koupání jdeme na pokoj se usušit, zrelaxovat a v 17:30 jsme ready vyrazit s Otobekem do víru velkoměsta. Bohužel to vypadá dnes na nudu v Brně, protože nám dochází z Taškentu vyměněné peníze a směnárna v hotelu Orient Star už má zavřeno, i když na cedulce je napsáno do 18 hodin. Napadá mě ještě bankomat, ale zkušený Otobek nás bere k černému překupníkovi, který nám mění 50USD a tedy jsme opět boháči.

V podvečerním plánu je jít do místního dětského zábavního parku, nepojmenovaném po nikom jiném, než slavném básníkovi Ališeru Nevoním (já nesnáším ty MS Word autokorekce). Holky jdou nejprve šlapat rukama na rukošlapací lodičky na jezírko a následně se vyskákat na nafukovací hrad, což má Martinka moc ráda. Následují dva kolotoče, abychom se pak zase vrátili na šlapací lodičky, které jsou hitem dnešního dne. Holky to tak baví, že ještě 2x připlácíme za prodloužené jízdy. Při tom pozorujeme nervózního místního organizátora, který se bojí, že při vybroušeném pádlovacím stylu našich kočiček bude muset brzy skákat do vody.

Po zábavě v parku jedeme s Otobekem do ulice začínající obrovským pivovarem Praga, místem, kde se vyrábí české pivo Pulsar, kde na dveřích je naše státní vlajka a odkud se line řada hospod a pivnic. Jsou to klasické krčmy, kde točí úžasnou nefiltrovanou 13° (v Uzbekistánu používají světově unikátní dělení piva na stupňovitost podobně jako u nás). K pivu nabízí klasické hospodské dobrůtky jako hovězí a nemuslimsky vepřové klobásky, kebábek atd. K pivu dávají zdarma parenicu

a glazované mandličky. Točené pivo zde stojí 12 Kč na naše a je dokonalé. Uzbekistán je ráj na zemi a já sem chci zas!

Přemlouváme Otobeka, ať si dá pivko s námi, hodí si nejdříve domů auto, vezme si taxíka a za půl hodky je u nás. Než přijede převlečený do trička, mám v sobě 3 pivíčka a na stole kebábek a klobásky s *gorčicou*. Holky preferují nealko nápoje, malinový džus z krabice, k jídlu si dávají opečené brambory na špízku a k tomu *beraninu*. S Otobekem si přitukáváme a kecáme o životě v Uzbekistánu, který se nám zdá jako naprosto idylický a bez jakýchkoliv problémů. A prý teď už i takový ve skutečnosti je, pokud vyděláváš slušnou škváru tak jako Otobek. Po dalších dvou pivních kouscích začíná mít Otobek strach, zda bude moci zítra vůbec řídit. To víš, že jo, ty vole. Jelikož mi ale Martinka naznačuje, že už jsem jich měl dost, na pilu netlačím. Posíláme Elišku říci si o účet, protože její přízvuk při vyslovení „*sčot pažálujsta*“ je nejlepší v naší rodině.

Než dopijeme a zaplatíme, Otobek nám zařizuje taxíka, který nás před hospodou nabírá a veze do hotelu. Po cestě se bavíme s taxikářem Rusky a já zjišťuji, že po těch 5 pivech moje ruština je naprosto plynulá a dokonalá, na rozdíl od toho koktajícího Uzbeka, co sedí vedle mě. Během cesty se ho snažíme přesvědčit, že by měl jet makat do Čech, protože slušných uprchlíků chtějících pracovat u nás není nikdy dost.

Na pokoji po večerním mytí se díváme s holčičkami na pohádku „Kubo a kouzelný meč“, která je – jak název napovídá – o Kubovi a jeho kouzleném meči.

D10 – Samarkand II – 7.5. – pondělí

Martinka, znající můj lehký spánek, se z nějakého a pro mě neznámého důvodu rozhodla dnes pomstít, nechala si telefon nahlas, celou noc jí chodili na facebook nebo kýho čerta notifikace, telefon celou noc bzučel a pípal a pokaždé, jen co jsem usnul, tak mě ihned vzbudilo toto proklaté pípání. Všichni ostatní spějí jako dudek a telefon je neruší. Nejvíce jsem se ale rozrušil, když na moje výčitky Martinka ráno suše prohlásila, „tak proč jsi to neztlumil?“. Dnes jí ale ještě zabíjet nebudu, protože nás čeká další krásný a slunečný samarkandský den, alespoň to si v tuto chvíli myslíme.

Situace se dramaticky mění, když se v půl osmé budí Amálka, a pláče, že ji bolí nožička. Stěžovala si na ní už pár dní, ale pokaždé to rychle rozběhala a byla v pohodě, jenže dnes ráno v pohodě není. Všichni máme pořád na paměti její zánět kyčlí před rokem, kvůli kterému jsme málem neletěli na Island a tak se jí dnes mimořádně nesmějeme. Místo toho ji pouštíme na notebooku pohádku o Ariety, jestli náhodou nebude mít léčivé účinky. Eliška se budí jako poslední a v devět hodin jdeme všichni na snídani resp. my jdeme, Amálka se nese.

U snídani se domlouváme, že takhle Amálka chodit nikam nemůže, a že se dnes rozdělíme. Já půjdu s Eliškou po památkách a Amálka zůstane s Martinkou na pokoji. Na recepci žádáme o pozdní check out z hotelu do 4 odpoledne, který je po chvilce přemlouvání potvrzen. Na pokoji mažeme Élu krémem na opalování a dostávám instrukce, že musím dávat na Elišku pozor. Pravda je, že normálně děti hlídá Martinka, protože já musím fotit, případně testovat morální integritu našich průvodců, aby pak bylo o čem psát. Takže z této nové role, která smrdí zodpovědností, velké nadšení neprojevuji.

V půl jedenácté jsme před hotelem, kde na nás už čeká Farook s Otobekem. Téměř mám pocit, že je Farook zklamaný, že s námi dnes nepojede Martinka. Neboj, však jí ještě uvidíš, kočičku naši.

Jedeme nejdříve do továrny na výrobu bavlněného papíru. Je to v podstatě krásná zahrada s potokem a jedno z mála míst na světě, kde se bavlněný papír původní metodou stále vyrábí. Bavlněný papír v minulosti zachránil kůži mnoha zvířat, a proto jsme rádi, že můžeme vidět, jak vlastně vzniká. Nejdříve se seberou asi 1 cm v průměru větve morušovníku, z kterého pěkná slečna (to je moc důležité pro kvalitu papíru) nožikem odděluje kůru a nechává jenom žluté tenké lýko. To se následně 6 hodin vaří v hrnci se špinavou vodou. Až se to uvaří, strčí se to do kameného hrnce, do kterého buší kladivo poháněné mlýnským kolem na místním potoce pojmenovaným *Čórna ja riéka*. Až se to rozmlátí na bahno, strčí se to do velké nádoby s vodou, se kterou se to promíchá. Do té nádoby strčí pán sítko o velikosti větší A4 stránky, na sítku se usadí vrstva toho bavlněného bahýnka, z kterého bude nakonec bavlněný papír. Aby se tak stalo, musí se to nejdříve nějakou dobu lisovat pod kamenem, potom sušit na prkně a nakonec leštit kravským rohem. Na intenzitě leštění záleží, jak nakonec bude papír hladký a tenký.

Sledujeme s Eldou celý proces výroby, všude si můžeme to osahat, Farook povídá, já překládám a můj obdiv k Martince kontinuálně stoupá. Do teď totiž byla překladatelkou vždycky Martinka, zatímco já byl rodinný fotograf a tiskový mluvčí, jak se správně sluší a patří na uzbekké patriarchální podmínky. Dnes poprvé zakouším, jaká je to řehole při výkladu zabavit dítě. Naštěstí téma výroby papíru je zajímavé a hodná Éla vůbec nic neničí.

Na konci prohlídky výroby bavlněného papíru je obchod, kde prodávají pohledy z tohoto papíru a další nepotřebnosti. My jsme pohledy už napsali před pár dny, Otobek nám je poslal a dokonce i zhruba měsíc po návratu (a tedy dříve než já stíham dopsat tento cestopis) dorazily.

Dalším cílem dnešní dopolední prohlídky je Ulugbekova observatoř. Ulugbek (1394 –1449) byl vlastním vnukem dobyvatele Timura/Temura/Tamerlána nebo jak se vlastně jmenoval a tedy byl právoplatným dědicem jeho říše. Jenže on byl navíc milovníkem vědy a za období jeho čtyřicetileté vlády vytvořil ze Samarkandu jedno z nejvýznamnějších vědeckých center středověku. No a tento výlupek nechal postavit v Samarkandu obří observatoř k pozorování hvězd. Zbytky Ulugbekova 50 metrového megasextantu jsou dodnes zachovány. Ulugbek už v té době věděl, že země je kulatá, dokázal zakatalogovat více jak 1000 hvězd a spočítal dobu oběhu planety země okolo slunce s větší přesností, než s jakou to zvládali evropští astronomové ještě o 300 let později. Jak to tak bývá u vládců té doby, Ulugbek byl nakonec zavražděn vlastním mocichtivým synem, kterému to ale velké štěstí nepřineslo a sám skončil o rok později rukou vraha. Bohužel, po Ulugbekově smrti byla část jeho vědeckých prací z náboženských důvodů zničena. Po Ulugbekovi je pojmenována planetka a také kráter na Měsíci (Ulugh Beigh), takový to byl frajer.

U zbytků observatoře dostáváme obsáhlý výklad, v kterém Farook pokračuje i v místním Ulugbekově muzeu. Je zřejmé, že Ulugbek je samarkandský kladný hrdina.

Je po 12 hodině a tedy čas zajet pro Martinku s Amálkou do našeho hotelu a odvézt je na oběd do restaurace Zlatá Praha. Amálku opět nesu ze schodů já, tak jako ji ponesu nazpátek a je vidět, že si status opečovávané pacientky řádně užívá.

V restauraci Zlatá Praha mají úžasné menu kombinující vše, co koho napadne. Na výběr je japonské sushi, italská pasta a pizza a samozřejmě nechybí ani uzbecké speciality. Automaticky se k nám zve na oběd Farook a rozhodně se neomezuje, když si dává stejně jako my jehněčí žebra. Následně si je pochvaluje, že takhle dobré masíčko ještě nikdy neměl. Bodejť by nechutnalo jinak, když ho platíme my. Holčičky si přejí pizzu. Dáváme si také jeden s posledních *svěžích* salátů. Jednoduchá kombinace nakrájených rajčat, cibule a neoloupané okurky bez zálivky chutná tady tak úžasné, že nám bude po návratu domů ještě hodně dlouho chybět. A my poletíme domů už sakra brzy. Po obědě umísťujeme opět Amálku s Martinkou v hotelu, kde převážně tráví čas se zábavní elektronikou.

My s Eliškou pokračujeme v poznávání Samarkandu. Na programu dne máme ještě něco absolutně historicky mimořádného, ale jelikož nás zároveň tlačí čas a dnes máme poslední šanci dokoupit suvenýry z cest, žádám si návrat do stejného obchodu v Ulugbekově madrase na Registánu, kde jsme včera kupovali ty vánoční ozdoby a moc se nám tam také líbil jeden čajový servis. My sice jsme si už jeden čajový servis koupili v Bukhaře, ale jelikož kladenská babička měla včera narozeniny a shodou náhod jsme jí v tom všem shonu úplně zapomněli popřát vše nejlepší, za což si ještě určitě něco nepěkného vyslechneme po návratu domů, tak máme pro čajovou soupravu z Bukhary ihned perfektní uplatnění. Problém je, že za vstup do madrasy a vlastně všude na Registán se musí platit nemalé vstupné. Díky pomoci Farooka to ukecáváme tak, že platím jen já a Eliška je zdarma. Farook se nás opět snaží zatáhnout nejdříve do krámu svých příbuzných, ale my se nedáváme a rovnou jdeme do toho krámu, kde mají krásnou černofialově zdobenou soupravu. Následuje tradiční smlouvací procedura. V Uzbekistánu je smlouvání běžné, ale výsledné slevy obvykle jsou v řádu jen 10-30% a nikoliv 50%, jak je tomu běžné na trzích arabských. Konvici kupujeme a ve vedlejším krámku pořizujeme pro Elišku a Amálku cvrčky, neboli 2 magnetky, které o sebe cvrkají. Teď konečně můžeme dokončit naše poznávání Samarkandu návštěvou komplexu a nekropole Shakh Zinda.

Tento mysteriózní unikátní architektonický komplex se skládá z řady modrých a krásně lesknoucích se mauzoleí významných mrtvol ze 14. – 15. století. Zajímavé je poslední mauzoleum, o kterém se předpokládá, že to je imaginární hrob bratrance Proroka Mohameda jménem Kusam ibn Abbás. Podle legendy Kusam ibn Abbás kázal v Samarkandu Islám v roce 640, než mu během modlitby uřízli hlavu zoroastristé. Pokud někdo neví, zoroastrismus neboli zarathuštrismus je íránské dualistické (dobro a zlo) náboženství, které bývalo v těchto končinách populární před Islámem. Zakladatel a prorok se jmenuje Zarathuštra (řecky Zoroaster) a symboly zoroastrismu jsou k vidění na mnoha uzbeckých památkách. Název "Shakhi Zinda" znamená v perštině "žijící král", protože podle pověsti v té kobce pod zemí stále Kusam ibn Abbás žije. Shakhi Zinda je také významné posvátné poutní místo.

Jednotlivá mauzolea jsou na kopci, kam se jde po schodech. Schodů je 36 a máme za úkol je spočítat cestou nahoru i dolů. Pokud jich bude stejně, tak jsme čistí, jinak jsme hříšníci. Protože nejsme trubky a umíme počítat, jsme s Eliškou absolutně čistí.

Když končíme s prohlídkou Shakhi Zinda, je už po 4. hodině odpoledne a tedy nejvyšší čas vyzvednout Martinku s Amálkou v našem hotelu. Pojedeme totiž na vlakové nádraží a odtamtud rychlovlakem do Taškentu. A dnes v noci frrrr poletíme už domů.

Po cestě na nádraží stavíme koupit výborný místní chléb, kdyby náhodou ve vlaku překvapil holčičky hlad, ať nejsme překvapeni my. Pořád s námi jede Farook. Před nádražím se loučíme nejdříve s Otobekem. Dostává od nás celkem slušné spropitné, protože s námi strávil dost dní a protože mi tak krásně chlapsky poradil. Farook nás doprovází až na perón a pomáhá nám přitom s jedním kufrem. Celkem se to hodí, nemohoucí Amálku střídavě nosí Martinka a střídavě jezdí

posazená na velkém kufru, který tlačím já. Farook také neodchází bez spropitného, samozřejmě jsme mu odečetli něco za obědy, aby nebyl příště tak namlsaný.

Na nádraží dooblékáme Amálku. Martince se totiž nepozdává, že když jí nosí v náručí, Amálce čumí holý zadek. Pojedeme vlakem, který se jmenuje Afrosiab, stejně jako místo, kde kdysi stával starý Samarkand. Vlak Afrosiab je chloubou uzbeckých drah provozovaná španělským výrobcem rychlovlaků firmou Talgo. Trasa do Taškentu měří přesně 344 kilometrů a vlak jí dělá za dvě hodiny. Rveme se úspěšně s našimi zavazadly na sedačky 11-14. Nad hlavou nám svítí obrazovka, kde se zobrazují informace, jako kde zrovna jsme nebo jakou máme rychlost. Vlak jede celkem svižně, maximální rychlost, kterou vidíme je 225km/h. Ve vlaku je krásně místa na nohy, obsluhují nás vlakušky a dostáváme sladký závin a čaj.

Za 2 hodinky od výjezdu ze Samarkandu jsme na nádraží v Taškentu. Je 19:40 a je po západu slunce. Nejdříve vyneseme z vlaku Amálku, následně musíme počkat, až se vyvalí zbytek pasažérů, abychom se vrátili pro naše kufry. Před nádražím na nás čeká Tamír, náš starý známý taškentský řidič. V ruce drží ceduli s našimi jmény, kdybychom ho snad nepoznali. Když vidí, jak táhneme Amálku, hned se zajímá, zda je *vsjo v parjádke*. Není, Amálce *nádo vrača*, ale to zvládneme až doma, zítra s ní skákneme na pohotovost.

V autě Tamírovi říkáme, že si chceme ještě skočit na *úžin*, neboli dobrou večeři. Chceme do stejné restaurace, kde jsme byli na večeři první den s Natašou, a kde nám moc chutnalo, tak ostatně jako v Uzbekistánu všude. Šofér nás tam vyklápí a domlouváme si sraz v 21:00. V restauraci nám holčičky tvrdí, že nemají hlad, tak objednáváme jen plov pro maminku, šašlíky pro tatínka, *dva svěžíje saláty i chlieb*. Jen co přinesou jídlo, holčičky nechuť k jídlu přechází a hned se vrhají na Martinky porci plovu, které místo jídla zbývají jen oči pro pláč. U jídla napomínám Amálku, ať se snaží jíst slušně, dává si při jídle pusku nad talíř, ať to případně padá zpátky na talíř a né na všechny okolo. Amálka moje rady nesnáší, zacpává si uši a křičí na mě, ať už to neříkám, že chce být v klidu a ze mě jí strašně bolí její pětiletá hlava. Tak ještě jednou a to tě bude bolet opravdu.

Po večeři jdeme na sraz se šoférem. Cesta vede kolem krámků, kde prodávají donuty. Utrácíme za ně naše téměř poslední uzbecké somy. Před naším taškentským hotelem City Palace se domlouváme s Tamírem, že nás nabere dnes v hluboké noci ve 2:30. V hotelu na recepci dostáváme stejný pokoj č. 804, jaký jsme měli minule (ten s fungujícím záchodem) a rovnou si na recepci objednáváme snídaňový balíček na půl třetí ráno. Následně na pokoji finálně balíme naše zavazadla. Do příruční tašky si necháváme rozbitné keramické suvenýry, ať je máme pod kontrolou.

Holky usínají ve 22:30 za poslechu babiččiných nejoblíbenějších mluvených pohádek z Martinky počítače. My je záhy následujeme.

D11 – Letíme domů – 8.5. – úterý

A máme po srandě. Teď už to sviští. Budíček je na 2 ráno a ničí mi chlapáckej sen. Nejdříve budíme dospělé a dáváme se do kupy, následně budíme a oblékáme holčičky.

Ve 2:30 na recepci bereme snídaňové balíčky, které o 10 metrů dále rozebíráme, vybíráme z nich jenom jablka a sušenky a zbytek zase zavazujeme. Tamír bude mít dneska *fajnýj závtrak* pro celou rodinku. Po příjezdu na letiště se s Tamírem loučíme a dáváme mu kromě snídaně i zbytek somů, které jsme nestihli utratit.

Následuje cesta přes letiště, která s nechodící Amálkou je opravdovým peklem. Peklo se odehrává zejména na odbavení. Radíme se do nejkratší fronty, ve které je jen skupinka uzbeckých reprezentantů mířící někam na mezinárodní soutěže. Bohužel, slečna obsluhující tuto přepážku je totální lama. Naše nejkratší fronta je nejdelší frontou z pohledu čekání, a když se po více jak hodině stání konečně dostáváme na řadu, všechny ostatní fronty jsou prázdné a všichni ostatní cestující odbavení. Ano, my jsme také lamy, že jsme včas nepřešli jinam. Jdeme dále na bezpečnostní kontrolu, kde nám zabavují Elišky nůžky z penálu. Chválíme jí, že úspěšně zmákla je protáhnout přes tři lety a moc nechybělo, protáhla by je až domů. Když se konečně dostáváme k bráně, boarding do letadla je už v plném proudu a my stojíme na konci nekonečné fronty. Nechodící Amálku si dávám za krk, ať trčí jak maják a snažím se, ať si nás někdo všimne. Taktika vychází, vyzvedává si nás nějaká pani v letištní uniformě a vede nás úplně dopředu.

Následuje let do Moskvy. Máme stejné sedačky jako na letu z Moskvy do Taškentu. V 5 ráno servírují večeři a nabízí hovězí nebo kuře. Nechceme, děkujeme. Já s holčičkami většinu letu spím, Martinka si pouští jejího oblíbeného Foresta Gumpa.

Na letišti v Moskvě si jdeme sednout do stejné kavárny a v ní na stejná místa, kde jsme seděli při čekání na let do Taškentu. Dáváme si kafička, croisanty a ovoce pro děti. Úspěšně zde zabíjíme 1,5 hodiny čekání na další let do Prahy. Turbulentní let do Prahy chci navěky zapomenout, a proto o něm záměrně nic nepíšu.

Na pražském letišti pojmenovaném po Vašíkovi se rozhodujeme nevolat dědu, jak bylo původně v plánu, ale vzít si Uber, který dnes za svezení do Kladna indikuje mimořádně příznivou cenu. Objednáváme UberPop a odměnou je nám Jirka s malou Fabií. Jirka se hned rozčiluje, proč si objednáme jeho, když jsme 4 a máme 4 velká zavazadla. Jsme přece nemohli vědět, že přijede nejmenší kára v Čechách. Abychom se k Jirkovi do auta vešli, musíme nejdříve rozebrat kufr u jeho auta. Nakonec se tam vejde s tím, že mezi přední a zadní řadou sedaček je zástěna tvořená vyjmutým černým krytem kufru Jirkova minivozu. Řidič Jirka má náladu jak kvašené zelí a cestu nám zpříjemňuje nadáváním na poměry jak ve světě taxikářů tak Uberistů, kde všichni prodělávají, zatímco zákazníci se chechtají, protože jezdí za pár kaček. Chachacha.

A jsme doma. Konec povídání. Dnes teda ještě půjdem na pohotovost s Amálky nožičkou, ale nebojte se, dobře to dopadne. A ta svíčková od babičky k obědu také byla moc dobrá, ale víc už vám k tomu opravdu neřeknu.

Epilog

Kdo se těší na zábavný epilog, tak má dneska peška. Teška.

Během naší cesty jsme se dozvěděli dost informací z historie, ekonomie, politiky. Některé informace jsme rozpustili do vyprávění, pár poznámek mi ještě zbylo a popravdě, teď už to chci mít co nejdříve dopsané, a nemám morál přemýšlet, kam s tím a zase se mi nechce to mazat, přece jen je za tím něco málo vědomostí a dílků do skládačky Uzbekovy duše.

Uzbekistán se stal Uzbekou Sovětskou Socialistickou Republikou v roce 1925. Nezávislost získal Uzbekistán zpátky po rozpadu CCCP v roce 1991. Právě rozpad Sovětského Svazu a vývoj od té doby je zajímavý a tak jiný ve srovnání s východní Evropou. Zatímco v Čechách jsme v 89. roce zacinkali klíči a následně prožili období maximální jízdy na vlnách euforie a radosti z kolapsu totáče a získání svobody, v Uzbekistánu rozpad Sovětského svazu vyvolal zděšení a oprávněný strach z budoucnosti. Na rozdíl od socialistické Evropy, kde došlo k nástupu komunistů k moci až po druhé světové válce a v důsledku druhé světové války, zde k bolševizaci došlo už na začátku 20. let 20. století, kdy tu byl hluboký feudální systém. Zatímco u nás byla tradice demokratické kapitalistické republiky, tady si nikdo nepamatoval, jak to fungovalo před tím a už vůbec nikdo netušil, jak by to mělo fungovat dále. Zde nic jako restituce nebylo možné, neboť nebylo komu privatizovat, divoké privatizace viditelné ve východní Evropě v 90. letech nejsou v DNA uzbecké společnosti, a dodnes je většina místních podniků státních tak jako veškerá země/půda patří státu, který jí jen pronajímá. To má samozřejmě i svoje výhody. Pokud chce dnes stát stavět nové dálnice, nemusí se s místní Gavránkovou pracně dohadovat o vykupování pozemků. Zpátky k rozpadu CCCP. Když k tomu došlo, lidé nevěděli, co bude a jestli neumřou hladu. Všechny továrny a výroba byly součástí socialistických státních velkopodniků s centrálou v Rusku a místní továrny byly absolutně nesoběstačné. První roky po získání nezávislosti byly v Uzbekistánu a okolních republikách krušné. V té době silně posílil v zemi islám, protože mnoho lidem nezbývalo, než se modlit k Alláhovi, aby neměli hlad. Až někdy do roku 1996-98 byl v zemi nedostatek všeho. Proto v prvních letech Karymov pronajímal půdu lidem prakticky zadarmo a motivoval je tak, aby si dokázali něco vypěstovat a stali se pokud možno soběstační. Proto dodnes pracuje většina lidí v zemědělství a mimo města. Až postupně se podniky stávaly samostatné a soběstačné a dokončovaly se výrobní řetězce, aby produkce koncových produktů zůstávala v Uzbekistánu. Uzbekistán profituje z nerostných surovin, z dostatku zemního plynu, který může exportovat, z levné ropy dovážené ze sousedního Kazachstánu a z nízké hodnoty pracovní síly. Proto vše lokálně vyrobené je tak levné, vše importované pro Uzbeky naopak drahé. Většina aut v Uzbekistánu jsou buď stará auta z éry SSSR nebo Chevrolety, které se zde vyrábí tak jako nedávno otevřená továrna na vozy Hyundai. Mnoho zejména starších lidí stále rádo vzpomíná na dobu SSSR, protože na rozdíl od nás, SSSR zde nebyl okupant. Nástup SSSR přinesl do země spoustu pozitivních věcí jako je rovnoprávnost žen, skvělé školství a vzdělávací systém, zdravotnictví, sociální jistoty a spousta z toho dobrého přetrvává dodnes. Nástup SSSR znamenal pro Uzbekistán fungující na tradičních feudálně-muslimských principech jednoznačnou modernizaci. Na druhou stranu to přineslo velkou míru kontroly, omezování osobních svobod, potlačování víry. Proto většina lidí dnes je ráda za možnosti cestovat, podnikat, individuálně se vzdělávat atd. Nikdo, koho jsme potkali, nezpochybňoval stávající politický systém a jeho autority. Jděte u nás a zeptejte se pár lidí, co si myslí o premiérovi nebo o

našem panu prezidentovi. Místní netouží po demokracii na 100 procent, stačí jim 80 procent výměnou za stabilitu, bezpečí, viditelnou snahu představitelů moci pracovat pro lidi a zemi rozvíjet (bez nutnosti politických kompromisů a bez totálních přemetů po každé volební čtyřletce). Uzbekistán je sekulární muslimská země, kde jakékoliv radikální názory nejsou tolerovány. Je to špatně? Nechceme úplně zpochybňovat demokracii u nás. Tohle může fungovat dobře jen tak dlouho, dokud stojí v čele někdo osvícený, a proto každá změna je z tohoto pohledu rizikem. Byli jsme zde sice jen pár dní, přesto máme pocit, že Uzbekistán známe, že místním lidem rozumíme a máme je rádi (včetně kokohouta Farooka). Máme je rádi, přestože zde mají všichni raději Putina než Trumpa a tedy z naší geopolitické příslušnosti k NATO a EU nestojíme na stejné straně zájmu. Krásné na cestování a poznávání je právě to, že si člověk může na věci vytvořit svůj vlastní názor.

Ještě něco málo o náboženství v Uzbekistánu. Ač komunisté byli úspěšní v potlačování víry, přesto je dnes 88% obyvatel evidovaných jako muslimové. Většina z nich jsou ale nepraktikující muslimové, kteří jen ctí některé etické principy z islámu pocházející. Názor, který jsme opakovaně slyšeli, je ten, že býtí echtovním muslimem v místních podmínkách není žádný med, ale naopak pěkná dřina. Správný muslimák by měl vstávat ráno před rozebřeskem. V létě to znamená ve 3 ráno! Pak po modlitbě by už neměl jít znova spát, jinak už porušuje příkázání. Následuje řada dalších omezení včetně zákazu konzumace alkoholu v zemi s výborným pivem, vínem a tradiční vodkou. Když se daří zle a člověku nezbyvá, než se modlit, tak OK, ale proč to hrotit, když se daří dobře? Proto dnes islám v Uzbekistánu je něco, co podléhá módním vlnám a je řada mladých muslimů, kteří se teší na ramadán, až shodí nějaké to kilíčko zase dolu.

My jsme si Uzbekistán zamilovali. Uzbekistán má vysokou koncentraci úžasných památek. Uzbekistán má fantastickou kuchyni založenou na čerstvých surovinách a hlavně skvělém mase (*beranina* ňami ňami). V Uzbekistánu je k mání výborné „české“ pivo tak jako velmi dobrá lokální vína. Ceny služeb a prakticky všeho neimportovaného jsou významně nižší než u nás. Uzbekistán je zemí pro turisty bezpečnou. Toto vše z něj dělá ideální zemí pro cestování, a proto jsme pevně rozhodnutí se sem ještě vrátit a příště určitě na déle než jen 10 dní. Co dělá ale Uzbekistán speciální, jsou lidé. Během těch 10 dní jsme strávili dost času s místními lidmi a mezi lidmi. Uzbekistán je relativně chudá země, ale lidé jsou zde veselí, optimističtí a hlavně se k sobě pěkně chovají mezi sebou. Je to o detailech, které se do cestopisu nevešly. V metru a všude se dává přednost ženám a starším lidem, lidé se hodně zdraví, jsou přirozeně slušní, skromní a na sebe ohleduplní. Příklady takového vzorného chování jsme viděli na každém kroku a doslova kontrastuje s evropskou úspěchaností, sobectvím a nedostatkem respektu jak k autoritám, tak vůči sobě navzájem. Určitě hraje svoji roli to, že jsme v Asii, jiná kultura, silné tradice, vliv náboženství jako jistý etický kodex a také pohnutá historie.

Díky všem našim průvodkyním a průvodcům, našim šoférům a díky Stázičce za to, jak jste nám umožnili se s Uzbekistánem seznámit. Díky Martince a holčičkám za další úžasnou dovču. Ty, Uzbekistáne, ty prosím tě zůstaň na věky takový, jaký jsi byl, když jsme byli v tobě, a Vy všichni ostatní brzy nashle!